STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 06050

IBERGUS

Leib Malach

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

DAVID
CÓRDOBA 3858 - Dpto. 4
BUENOS AIRES

ל. מלאך: : איבערגוס: : דראמע

אויפגעפירט צום ערשטן מאָל דעו 18־טן יולי אין טעאטער
"פּאָליטעאמא ארגענטינא" בוענאָס איירעס. סטיליזירט.
רעזשי: י. באטאשאנסקי.

באטייליקטע:

רייזל	מערי פראדקין
דר. סילווא	וואָלף דאָרעלין
בלאָנדער	מישא שווארץ
קוואָקע	מאטילדא זייד
חלק	יעקב קראקאוו
סטארע	פנחס אורי
פּעסעלע	שפרה קליינבורד
לייזער	איזי שאפער
פּרעזידענטן	ליליאַן ראָז
וויצע	בעלא רויזמאַן
אַדרעסערן	פּאולינא זינגערמאַן
פראנצויזן	סאָפיא אייזנשטיין
יאפּאנערן	גאָלדע פרידמאַן
ערשטער מאַטראָז	זיגמונט גזשיוואַטש
צווייטער מאטראָז	יעקב פלאַפּאַן
דריטער מאטראָז	שפרה לערער
אַקטיאָר	יאָסל זייד
ליבהאָבער	חיים נאָוואדוואַרסקי
ערשטער דעלעגאַט	ראובן פיעפש
צווייטער דעלעגאַט	אנשעל סעגאַל
קאָמיסאַר	זיגמונט גזשיוואַטש
פּייערלעשער	יעקב פאַן
ערשטער אגענט	מאַנים קאָרן
צווייטער אגענט	יאָסל בורליסק
פּאָרטיער	יהושע עסעלעס.

מוזיק־לייטונג: מ. גערבערזאָוו. דעקאָראטאָר: ס. לאפּידוס.
: : גרים־מייסטער: א. קעמעלמייער. סופלאָר: מ. ראנים. : :

ל. מלאך

איבערגוס

דראמע אין פיר אקטן

בוענאס איירעס

1926

איבערזעצן איבערדרוקן, אויפפירן אף דער בינע,
און דער הסכמה פונם מחבר, אדער באפאלמעכ־
טיקטע פארוועטער.
די רעכט אין אלע לענדער געשיצט.
Copyright by L. L. MALACH

Buenos Aires, 1926

ארויסגעגעבן אלס מתנה דעם מחבר פון א גרופע
פריינט אינם יונגט קולטור צענטער אין
באהיא בלאנקא:
א. בערמאן, נ. סטאמלער, מ. פאנאסאף.

* *

*

די פּיעסע „איבערגוס" איז א וויכטיקער עטאפּ אין ל. מלאכס שאפן, אבער — ניט דאס איז די סבה פון די דאזיקע שורות; דער פּיעסע „איבערגוס" איז באשערט געווען צו ווערן ע פּ א כ ע מ א כ נ ד אין דער געשיכטע פון אידישן טעאטער אין ארגענטינע און דערפאר — דאס, וואס מיר זוכן כסדר אזוי אויסצומיידן: אן הקדמה.

קודם כל א לשון פון פאקטן:

אין אפּריל (ארגענטינע איז כידוע א פארקערטע וועלט און אנהויב טעאטער סעזאן געפאלט דא אין אפּריל) 1926 איז די פּיעסע „איבערגוס" פארגעלעגט און פארגעלייענט געווארן א. ב. איירעסער אידישן טעאטער, זי איז געפעלן געווארן און מ'האט זי שוין געהאלטן בא אויפפירן. אין דער לעצטער רגע האט דער דירעקטאר פון טעאטער דערקלערט, אז ער קאן זי ניט אויפפירן, ווייל זי בארירט פּרויענהענדלער. דער מחבר פון די דאזיקע שורות, וואס איז א טעאטער־מענטש און מלאכ'ס א פריינד, האט געפירט די פארהאנדלונגען און איז דערשטוינט געווארן, ווען ער האט דערהערט אזא חוצפה'דיק ציניש דערקלערונג פון א מענטש, וואס שטייט בראש פון א אידישן טעאטער. זייענדיק נאך א „גרינער", האב איך געוואוסט, אז ס'ווערט מיטנים קדמניות געפירט א קאמף קעגן דעם דריסת הרגל פון „יענע לייט" אין אידישן טעאטער (די איינציקע עפנטלעכע אידישע אינסטיטוציע, פון וואנען מ'האט זיי נאך ניט פאריאגט) און אז צווישן די דאזיקע, וואס האבן אנגעפירט דעם דאזיקן קאמף זיינען אויך געווען פרץ הירשביין און ה. ד. נאמבערג, אבער אז די פּרויענהענדלער האבן די גאנצע שליטה איבערן אידישן טעאטער האב איך זיך ניט פארגעשטעלט. כ'האב די געשיכטע פארעפנטלעכט און ס'איז געקומען צו א סקאנדאל און צו א כמעט בלוטיקן קאמף.

דער קאמף האט אנגענומען ווילדע פראפארצן, די גאנצע אידישע געזעלשאפט־לעכקייט און דאס געדרוקטע אידישעווארט האט אין קאמף אנטייל גענומען און דער דערמאנטערקאמף איז שוין היינט א געוואונענער און ס'האלט ניט ווייט דערפון, דאס אידישע טעאטער־וועזן אין ארגענטינע זאל זיך באפרייען פון יעדער טמא'דיקער השפעה דער פאל מיט דער פּיעסע „איבערגוס" האט געפירט צו א קולטורעלן ניצחון אין ארגענטינער אידישן לעבן בכלל און צו א ר י י נ י ק ו נ ג פון אידישן טעאטער בפרט.

דער מחבר פון די דאזיקע שורות האט אויך רעזשיסירט די ערשטע אויפפירונג פון „איבערגוס" און אז ס'האלט שוין בא הקדמה, טא זאל מיר זיין דערלויבט א פּאר ווערטער וועגן דער רעזשי.

ל. מלאך האט אריינגעבראכט אין דער אידישער טעאטער־ליטעראטור א נייע פארב: א בלאנדע, א ק ר י ס ט ל ע כ ע. ניט אומזיסט האט דער געדאנקענטרעגער פון דער פּיעסע — דער עמיגראנטן־לערער, וואס איז פארליבט אין א פּראסטיטוטקע און גייט אין די „הייזלעך" אריין שרייבן בריוועלעך צו די מאמעס — דער בלאנדער. ער טראגט אין זיך קריסטלעכע „ווער ס'איז בעסער פון איר, זאל ווארפן א שטיין" צו דער זונה בכלל און ניט א קאפּ־עניין איז דאס בא אים, נאר א טיפע, גרויסע ליבע. דער אקטיווער העלד פון דער דראמע איז א פּרווי מיט א

גרויסן כאראקטער און מיט א סאך שיינעם מענטשלעכן שטאלץ — די זונה רייזל. ווי שיין און ווי הויך זי ראנגלט זיך אין איר פארלאנג א י ב ע ר צ ו ג י ס ן זיך. שטעלט מען צו דעם מולאט דר. סילווא, וואס האט זיך פארליבט אין רייזלס ווייסקייט און זעט אין איר „א געהייליקטע דורך זינד" — דאן האבן מיר פארענדיקט מיט די טראגישע און רייכע העלדן פון דער פיעסע. פון זיי קומען צו די אנפירער פונם תהום: די מכשפה „קוואקע", וואס איז די מומע פון הייזל, דער שוחט פון די פרויען־הענדלער ח ל ף און זייער אקטיאר ס ט א ר ע. די צוויי לעצטע זיינען די דאזיקע, וואס זיינען מטהר דעם שרץ מיט „רעליגיע" און „קונסט" — פרויען־הענדלער קאנען אז די ביידע ניט לעבן... די איבעריקע פערזאנען זיינען פון קלענערער וויכטיקייט און בילדן ניט מער ווי די סביבה: רייזלס קרובים, וואס געפונען זיך אין קלעם צווישן „אידישקייט" און „ריינקייט". אז רייזל לעבט מיטן קריסט סילווא איז זי א רייכע, אבער ניט קיין אידישקע, „ארבעט" זי אין „הייזל" בא קוואקען איז זי א „אידישקע", אבער ניט קיין ריינע. ווייסן זיי ניט וואוהין צו ציען... די פרעזידענ־טעכעס מיט די דעלעגאטן זיינען דער הילפלאזער ריינקונגס־פארלאנג און קאמפס־אויסדרוק פון דעם קליינעם אידישן קיבוץ.

אין דער רעזשי האב איך געזוכט בולט צו מאכן דאס „בלאנדקייט" פון דער פיעסע קודם כל דורך די מאסקעס: דער בלאנדער איז גרימירט כמעט ווי א יעזוס (כמעט, ער איז צומאל א אידישער יוזל") רייזל — ווי א מאריע מאגדאלענא. דער תהום איז שווארץ: קוואקע — א מכשפה. חלף — א האלבער רב און א האלבע פראסטיטוטקע סטאר — א הארלעקין מיט שווארצע און רויטע פלעקן אפן פנים. רייזלס קרובים זיינען — פשוט גרין, די פרעזידענטיכעס און די דעלעגאטן — גרויסע קינדער.

די גאנצע אויפפירונג איז שוין במילא א פועל יוצא פון די מאסקעס און איז ניט קיין נאטוראליסטישע, נאר א סטיליזירטע. אלע פערזאנען טרעטן אויף אונטער מוזיק און אויטאמאטיש. די ערשטע סצענע פון ערשטן אקט, וואס הויבט זיך אן מיט דעם וואס דער בלאנדער שרייבט א בריוול צו רייזלס מאמען ווערט געפירט אונטער די קלאנגען פון „א בריוועלע דער מאמען" א. א. וו.

דעם טעקסט האב איך זיך אין ערגעץ ניט דערלויבט צו ענדערן, אבער איך האב אים תמיד טעאטראליש געטייטשט און דאס גערעדטע ווערט געשפילט.

א געוויסע השפעה אף דער רעזשי האט געהאט דער פיבערדיקער מאמענט פון קאמף און זייער אפט ווערט די בינע איינגעטיילט אף צוויי פלעקן: א ווייסן און א שווארצן, אבער דאס ווערט תמיד געטון טעאטראליש און די רעזשי האט תמיד אין זינען געהאט דאס בילד ניט ווייניקער ווי דעם געדאנק.

רייזלס „איבערגוס" איז טראגיש געלונגען און ניט געלונגען. דער איבערגוס פון אידישן טעאטער אין ארגענטינע, וואס איז אזוי נויטיק — וועט געלונגען.

יעקב באטאשאנסקי

בוענאס איירעס, יוני 1926.

טיפן:

רייזל

א יונגע "פרויענצימער" אן ערך דרייסיק יאָר אלט. א פולע שלאנקע פיגור, דאָס פנים ווייס און איידל. דינע קיילעכדיקע ברעמען. לייכט און טונקל אונטערגעפירט די אויגן. אין זיי ברענט א שטילער רייץ. דער קאָפּ געפּאליעט אין שווארץ־סאמעט־גלאָקטע האָר.

ד״ר. סילווא

א טונקל־הויטיקער. — א מולאט. קורצע געקרייזלט־שטייפע הערעלעך אויפן קאָפּ. ברוין־גרינלעכע קאָלירן אויפן פנים. עלעגאנט אין זיין באנעמונג. ער איז נאָנט צו די פופציק יאָר. נאציאָנאלער דעפּוטאַט אינם קאָנגרעס.

דער בלאנדער

א "גרינער" יונגערמאן, זעקס און צוואנציק יאָר אַלט.

די קוזאַקע

אן אַלטע "מאדאם", די באלעבאָסטע פון "צימערן". פינף און זעכציק יאָר זיינען איינגעפלאָכטן אין איר מילך־ווייסן קאָפּ. איר גוף איז צוליאבערט. הינקט אויףביידע פיס.

בערל „חלף״

א געוועזענער "חברה־מאן". האָט ער היינט א געשעפט פון אלטווארג. א מגושמדיקער פעטער ייד. ער איז "זייער" שוחט און גבאי.

סטאַרע

א פארבלאָנדזשעטער אקטיאָר. אַ גנבער און אַ הייזעריקער. ער איז "זייער" חזן...

פעסעלע

רייזלס מאַמע. אן אלט קליין יידענעלע.

לייזער

רייזלס ברודער, א שווארצלעכער, א דארער מיט א געשטופלט פנים.

די פרעזידענטין

א דאמע פון יידישן פרויען הילפס־פאריין.

די וויצע־פרעזידענטין

פון זעלביקן פאריין.

די פראנצויזין

די יאפאנערין

די אדעסערין

רייזלס חברטעס, ״מיידלעך אויף ס׳צימער״.

דריי מאטראזן

ערשטער דעלעגאט

צווייטער דעלעגאט

פארשטייער פון יידישער געזעלשאפטן

אן אקטיאר

א ליבהאבער

א קאמיסאר

צוויי פאליציי אגענטן

א פייערלעשער

א פארטיער

עולם:

אין ריא דע זשאנעירא.

געלע פארהענגלעך

ע ר ש ט ע ר א ק ט

אויפנעם־סאַלע אין "הויז" פון מ א ד א ם ק ו א ק ע. לינקס און רעכטס — טירן מיט שווערע געלע פאָרהאַנגען. גלייך — א טיר צום "געסל". אינוועניק איז א פארהייזל פון רויטע ברעטלעך און טירלעך מיט מאַטע שויבן, לייטער לאָדנס. אויף דער וואַנט קעגנאיבער — א שווערע אלמאַ־דישע פיאַנע, אויף איר — א בוקעט מיט פאַרטריקנטע בלו־מען... אויף דער ערד וואַלגערט זיך א מעטאַלענע טאַץ מיט ליידיקע גלעזלעך...

ס'איז ערב יום־כפור פארנאַכט.

עס קומט אַן דער בלאָנדער פון רעכטס עלאַסטיש און שווע־בנדיק האַלט א גרויסע פעדער, פון לינקס שאַרט זיך אַן רייזל איינגעטוליעט איר קאָפּ אינעם הינטל.ביידע טרעפן זיך ביים טיש אויף וועלכן ס'איז דאָ פּאַפּיר און אַ טינטער. דער בלאָנדער שרייבט. ר י י ז ל זעצט זיך אויפן טיש און שמייכלט צום ב ל אָ נ ד נ ס שרייבנדיקן פינגער, אָנגעטון איז זי אין א גרין זיידן קליידל מיט ווייסע קרעלן אויסגענייט. ווייסע שיך און זאָקן, האַלט זי די פיס אונטערגעשפּאַרט אויף א גע־בעטע שטול. אין איר שוים טוליעט זיך דאָס ווייסע ראַסע־הינ־טעלע מיט געקרייזלטע האָר. איבערן שטערן הענגט אראָפּ א בינטעלע לאָקן און וויגט זיך אין דער לופט ביי יעדן ריר אירן.

ר י י ז ל : ...שרייב, שרייב, רוביא, וועסטו זיך אָנשרייבן א גוט יאָר! אמת, ווער ס'האַלט די פעדער אין האַנט...

בלאָנדער: שרייבט זיך אַן א גוט יאָר?..

רייזל: אזא מזל שוין אויף מיר. האסטו אריינגעשריבן וועגן די פּעק־לעך וואָס כ'האָב געשיקט?

בלאנדער: יא, אריינגעשריבן.

רייזל: שרייבזשע צו... ווארט נאר... מער נישטא קיין נייעס. — לאז גריסן לייזערן. וואס שרייבסטו נישט? זיך פארקלערט?

בלאנדער: דאס בעסטע וואלט געווען, ווען איר פארט אוועק, דארט, אין אמעריקע: ס'איז דא אזוי פיל יידן, מ'קאן נישט איינער דעם צווייטן, אזוי פיל יידן אין אמעריקע!

רייזל: אוי, יאלדיקל! ווער דארף אמעריקע מיט יידן, הי פעלט קינע־לעך? וואס איז דען דא שלעכטס?

בלאנדער: איר ווייסט דאך, וואס איך מיין: מ'האסט אזוי, מ'לאזט נישט אויפהויבן...

רייזל: כ'לאך זיך אויס פון זיי! אז מ'וויל ארויס פון לעבן, קאן מען אזוי אויך. ווען איך וויל נישט דאווענען אין זייערע שולן, כ'דאוון אזוי אויך נישט. און נאכן טויט מעג מען מיך לייגן, וואו מ'וויל, אפילן פאר די הינט ארויסווארפן...

בלאנדער: אין ערגעץ איז נישט אזוי. אומעטום זיינען דא אזעלכע... אין ווארשע און אין אדעס. און אז מ'וויל זיך צוריקקערן, עפנט מען אויף ברייטע ארעמס, נעמט מען אויף מיט חסד, נישט ווי דא...

רייזל: אז איך קום צו די היזיקע אויף א באילע גיט מען מיר אפּ א רעספּעקט. ביי ס'אונדזעריקע יידעלעך פארדרייט מען מיט די קעפּ, כ'שאד זיי צום יחוס, די מאדאמען זויערקרויטס...

בלאנדער: אין אמעריקע איז אנדערש: דארט זיינען אלע גלייך; א מענטש איז א מענטש. איר דארפט פארן אין אמעריקע, א רחמנות אויף די טעג, וואס פארגייען ביי אייך אין יאמער. איר פילט עס ניט, איר זענט אינדרינען, אבער ס'ציט דאך אייך פון דאנען.

רייזל: לאנדסמאן, אז מ'איז אין דעם לעבן קאָן מען אזוי גרינג נישט ארויס. כ'בין נאך נישט פארפאלן. אז כ'בין נאך נישט קראנק, וועט קומען א וויטישער און וועט מיט מיר חתונה האבן.

בלאנדער: איך אליין... איך אליין. ראזא! ווען איר באשטייט האב איך א פלאן — — —

רייזל: אזוי? כא־כא־כא! אוי, גרינער, פארוואס האסטו מיר גאר־נישט געזאגט? ווילסט פירן מיט מיר א ליבע?

בלאנדער: א ליבע? מ'קאן נישט זאגן סתם אזוי, ליבע איז צו גע־

ווייגלעך. אייך האט מען אנדערש ליב.

ר י י ז ל: כא־כא־כא־כא־! אוי, מאמע!

ב ל א נ ד ע ר: לאכט נישט, ס'איז אזא מין ליבע, אפילו דער דאקטאר סילווא...

ר י י ז ל: (פארשטעלט מיט איר האנט זיין מויל) ששש... שא!

ב ל א נ ד ע ר: נישט קיין שלעכטס מיין איך; ר'איז זייער א פיינער מענטש, אבער ער ליבט אייך נישט מיט אזא באוואוסטזיין. איר געפעלט אים. עפעס רייצט אים אין אייך, געפעלט איר אים, — ווייטער גארנישט. (פויזע) אבער איך? איך... ס'איז עפעס אנדערש. איך ווייס נישט צי איר וואלט געוואלט זיין מיט מיר, חתונה האבן; איך ווייס נישט צי איך וואלט געוואלט, צי איך וואלט מוט געהאט, איר פארשטייט: די געזעלשאפט... מ'איז צוגעבונדן... נאר אויף אייך האב איך אזוי פיל רחמנות! ניין, נישט קיין רחמנות, נאר אזא מיטלייד... מיין הארץ, ס'איז אזוי ווארעם, עפעס צעגייט דארט, און אין מיין בלוט טונקען זיך אייערע פיין, איר פילט נישט אייערע ליידן, איך — יא. ווען איר שלאפט אפילו פארטאג, ווען איר שלאפט, בין איך נאך וואך און טראכט וועגן אייך. מיר דאכט, אז איר וויינט דאמאלס! איז איר וויינט?

ר י י ז ל: וואס האב איך צו וויינען, די שיפן זיינען מיר אונטערגעגאנגען?

ב ל א נ ד ע ר: די שיפן נישט, נאר אייער גליק, אייערע חלומות און די האפענונגען — יא.

ר י י ז ל: האב איך שוין נישט קיין האפענונג? וועלכער מענטש האט דאס נישט קיין האפענונג.

ב ל א נ ד ע ר: איר פילט נישט — איך זע, מיר דאכט: יעדן טאג לעשט זיך א שטיק לעבן. איך זע ווי ס'שאטנט זיך אייער בליק. איר לאכט אפילו מיט אזא טרויער, און איך וויל אייך אזוי העלפן, כ'האב אייך אזוי ליב, ראזא, נאר עפעס פעלט. א ווילן, מוט! ווען איר זאלט מיר צווינגען אייך ארויסצעפירן פון דעם תהום, פון דעם גע־סל, ווען איר וואלט מיך געצווינגען, באשווארן, גענויט, וואלט איך אלץ געטון, אלע מיטלען אנגעווענדעט, איר פארשטייט?

ר י י ז ל: וואלסט חתונה געהאט מיט מיר?

ב ל א נ ד ע ר: ווען אייער גליק וואלט אין דעם זיין געווענדט!

ר י י ז ל: וואלסט חתונה געהאט? (קלערט א רגע, בויגט אן איר קאפ אויף זיין אקסל, ער פרעסט היים צו זיינע ליפן אויף איר באק) נארעלע, וואס וואלסטו געטון מיט מיר? ווערסט דען קאנען מיר

קויפן זיידענע קליידער און אויסמעבלירן צימערן, גרינער?

בלאנדער: נאך נישט אויף דעם הענגט דאס גליק. מ׳קאן זיין באַ־שיידן, ארעם און צופרידן.

רייזל: ארעם? און דערנאך וועסטו מיט שיקן פארדינען!..

בלאַנדער: (באקומט אן אויסגעקרימטע גרימאסע אויפן פנים) ראזא!

רייזל: ניין, ניין! כ׳מיין אזוי, נישט דו (זי ציט צו זיין קאָפּ צערט־לעך, גלעט אים און קושט אים אויפן שטערן) דו ביזט אזא גוטער, אזא גוטער, — חתונה האבן וועל איך מיט א גוי! אויב דער דאק־טאר וועט וועלן, וועל איך מיט אים חתונה האבן. א גוי מאכט נישט קיין חילוק. דו וועסט זיין מיין ברודערל, וועסט שטענדיק קומען צו מיר, שטענדיק! וועסטו מיר יידישע בריוו שרייבן צו דער מאמען, יא **שטענדיק?**

בלאנדער: אז ס׳זאל אייך נאר גוט זיין, נישט אזוי, גלאט גוט, נאר אויף אן אמת, אויף דער נשמה. — אבער דער דאקטאר סילווא קאָן אייך נישט פארשטיין; מ׳דארף אייך קאָנען ליב האָבן, נישט בלויז אייך, אָט די, וואָס מ׳זעט, נאָר די וואָס מ׳זעט נישט, וואָס מ׳פילט — די נשמה! אזוי ווי איך, מיין הארץ. ס׳בעסטע וואלט געווען קיין אמעריקע פארן. א סך יידן זיינען דארט, מישט מען זיך אוים, גיסט מען זיך איבער...

קוואָקע: (אָנגעטון אין א גרין סאמעטן קלייד. מיט א ווייסן זיידע־נעם שאל אויף די אקסלען, טראגט א גרוים ליכט און א מחזור) ס׳זעט? דאָ זיצט זי, די שמדניצע, גייסט טאקע נישט אין שול אריין?

רייזל: ניין!

קוואקע: (מער צו זיך) דאס יידישקייט וועט זי נישט אויסהאלטן, א שמדניצע... (שרייט אריין אין דער טיר) זשאפע! עליא! מיידן, ברענגט אריין דאָס זאמד בלעכל, מיידן!

רייזל: (צום בלאָנדן) נו, שרייב, וואָס קלערסטו? שרייב צו, אז זיי זאָלן נישט פארגעסן אין דער מצבה, אַז ס׳וועט פעלן געלט, וועל איך נאָך שיקן. מ׳זאָל פאָטאָגראפירן דעם טאטנס קבר און מיר שיקן די פאָטאָגראפיע. געשריבן?

בלאָנדער: (שרייבט, שטעלט זיך אָפּ, קלערט און שרייבט ווייטער) יא, געשריבן.

די אָדעסערין: (א קורץ און דיקלעך מיידל, געשוירן די האָר ווי ביי א יינגל, שטאַרק געפארבט דאָס פנים, אָנגעטון אין א ראָז קלייד

מיט ווייסן פוטער געפוצט, קומט אריין דורך דער טיר לינקס, טראָגט א בלעכל אָנגעפילט מיט זאמד) דאָ אָ וועט מען אָנצינדן דאָס ליכט, מאַדאַם?

קוואַקע: יאָ, דאָ, אויפן טיש, וועט עס לייכטן, זאָלן מיר האָבן א ליכ־טיק מזל, זיסער גאָט אין הימל! (שטעלט אוועק דאָס זאמד בלעכל מיטן אריינגעשטעלטן ליכט אויפן טיש) שמדניצע, מעגסט אויפ־הערן צו שרייבן, "יאָרן קיפּער" — דיין מאַמע וויינט דאָרט אצונ־דערט ביים לעבט בענמשן...

רייזל: קוואַקעלע, וואָש דיר אוים ס'מויל, איידער דו דערמאָנסט מיין מאַמע, — שרייב לאַנדסמאַן!

אַדעסערין: דו גייסט טאַקע נישט צום דאַוונען, רייזל? אזא הייליקער טאָג! אוי ווי איז מיר ניט!

רייזל: כ'גאַנווע נישט און פּאַסט נישט! — שרייב אונטער מיין נאָמען: פון מיר דיין טאָכטער רויזע.

קוואַקע: הער נאָר דו, קיגעלע, שוין גענוג דיר שרייבן, דאָ איז א יידישע שטוב.

בלאָנדער: (אין פארלעגנהייט צו רייזלען) וועל איך אָנשרייבן דעם אדרעס און אוועקטראָגן אויף דער פּאָסט, איידער מ'פארמאכט...

רייזל: אז דו ווילסט, ייִנגעלע, גיי, שפּעטער קום צו, אז דו ווילסט.

קוואַקע: היינט נישט, לאַנדסמאַן, ס'וועט זיין פארמאַכט.

רייזל: איך גיי נישט אין ערגעץ, קאָנסט קומען, אז דו ווילסט.

בלאָנדער: היינט וועל איך וואַנדערן איבער די שולן, איך וויים נישט נאָך וואָס, נאָר אין האַלדז צאַפּלט א ניגון. אזוי בין איך צוגעוואוינט. אין דער שעה פאר כל נדרי... דאָס שטעטל אונדזערס אין פּוילן...

אַדעסערין: ביי אונדז אין אָדעס איז מען געפאָרן אויף קאַטשן זיך געזעגנען מיט טאַטע־מאַמע און קרובים, מיט אַלע האָט מען זיך איבערגעבעטן, מיט אַלע.

בלאָנדער: דאָס האַרץ ווערט איבערגעגאָסן מיט א בענקשאַפט. איר פילט גאָרנישט, ראָזא?

רייזל: וואָס איז דאָ וואָס צו פילן? גיי, מ'וועט פארמאַכן די פּאָסט.

קוואַקע: א געשמדטן האַלדז האָט זי, זאָל זי פילן?

בלאָנדער: נו, גיי איך און וועל נאָך צוריקקומען. (גייט ארוים מיטן בריוו אין האַנט.)

הלף: (אָנגעטון אין אַ נייעם האַרטן קאַפּעלוש, א האַרטן ווייסן קאָל־נער מיט א ווייסן קראַוואַט אין וועלכן ס'בליצט ארוים א גרויסע

בריליאַנטענע שפּילקע. אַ פּראַק און גלעלע שיך, — ער פּילט זיך נישט שטאַרק באַקוועם אין דער הלבשה... טראָגט אַ פּעקל קור־צע ליכט, אַ מחזורל און אַ גרין טלית־זעקעלע. ר׳קומט אָן פון דער גאַס־טיר) איז מען שוין פאַרטיק? ס׳איז שפּעט, די צייט שטייט נישט די זון זעצט זיך שוין, אַ סוף, איז מען פאַרטיק?

קוואַקע: אַזאַ שמדניצע, וויל נישט גיין צו כל־נדרי!

חלף: וואָס אַרט דיך, קוואַקע, — מ׳וועט דיך שמייסן פאַר אירע עבירות?

קוואַקע: הערזשע רייזל: אַז דו ווילסט נישט גיין אין שול אַריין, זאָלסטו צושפּאַרן די טיר. אַדעסערין, זאָג זיי דאָרטן, דער רויטער און דער זשאַפּע, זיי מעגן גיין שפּאַצירן, מ׳וועט היינט גאָרנישט טון (אַדעסערין גייט אַרויס. ס׳קומט אָן סטאַרע, אָנגעטאָן אין אַ ווייסן אַנצוג).

סטאַרע: בערנאַרדאַ, ס׳איז שפּעט, אַלע זיינען שוין געפאַרן אין שול. דער רבונו של עולם האָט אויסגעלייזדיקט דאָס "געסל", ווי ביי מיר די קעשענעס... ענג וועט זיין אין שול דעם אָטעם נישט צו כאַפּן. הלואי העלפט מיר אַזוי גאָט מיט אַזעלכע "סבאָרן".

חלף: אויף וועמען וואַרט מען? אויף איר וואַרט מען? אַז זי האָט גאָר קיין ליכט נישט געבענטשט.

סטאַרע: בענטש ליכט, קוואַקע, איך וועל אַ קוק טון אין דער ראָלע. כ׳קאָן נאָך די פּראָזע נישט פון היינטיקן דאַווענען...

קוואַקע: נאָך דאָ צייט.

סטאַרע: ס׳איז שוין דער צווייטער קלונג. וואָס זיצטו אַזוי וואַכע־דיק, רייזעלע?

רייזל: וואָס פאַר אַ יום־טוב איז אויף מיר?

סטאַרע: דו גייסט נישט?

קוואַקע. אין טומאה אַריין וועט זי גיין. ס׳איז אַ שמדניצע! דער טאַ־טע וועט איר נאָך צו חלום קומען, וועט זי וואַרנען... אַ יידיש קינד זאָל נישט גיין צו כל־נדרי אין שול־אַריין? (די פראַנצוויזן און די יאַפּאַנערין קומען אָן פון דער טיר פון לינקס, די פראַנצויזן — אַ דיפּלעבינ, אַ זייכע אויפן פּנים מיט רויט־גאָלדענע געפאַרבטע האָר, אַרומגענומען מיט אַ גרינעם באַנד אויפן שטערן. אָנגעטאָן אין אַ גרין זיידן קלייד, גרינע שיך און זאָקן. די יאַפּאַנערין, אַ נידעריי־קע און אַ דינע, קרומע אייגעלעך . אָנגעטאָן אין אַ געבלומטן שלאָף־ראָק, שטעק־שיך, איז נישט צוגעקעמט. די אַדעסערין קומט מיט).

פראנצויזין: מאדאם היינט איז א פיעסטע?

קוואקע: יאָ. די טיר זאָל זיין פארשלאָסן!

פראנצויזין: (הענגט זיך אָן דער יאפאנערין אויפן אקסל און שפרינגט אונטער) זשאפע, א פיעסטע. וועט מען גיין אויף די אווענידע.

יאפאנערין: ניין, ס'איז היינט דאָ א צירק.

פראנצויזין: ניין, אין דער רולעטע. האָסט געלט?

אדעסערין: קומט בעסער צו אונדז אין שול אריין.

קוואקע: וואָס וועלן זיי טון אין שול?

סטארע: זינגען, וועלן זיי הערן.

פראנצויזין: ווי אין טעאטער?

סטארע: נאָך בעסער. ס'איז דאָ א כאָר פון קליינע יינגעלעך. דו האָסט דאָך ליב צו הערן קליינע יינגעלעך זינגען?

יאפאנערין: יאָ, יאָ, ס'איז דאָך דער קלוב, אלע פון געסל זיינען געפאָרן, ווי שיין זיי זיינען געווען אָנגעטון!

פראנצויזין: מען טאנצט אויך?

חלף: א שווארץ יאָר אויף איר הויקער, טאנצן גאָר...

סטארע: גייסטו טאקע נישט, רייזעלע?

רייזל: ניין!

סטארע: וועט אָן דיר אויך זיין א מנין. אָבער אין טעאטער אריין וועסטו קומען מאָרגן?

רייזל: לאָמיר נאָר דערלעבן!

סטארע: איך אליין ברענג דיר א לאָזשע, איינע אליין וועסטו זיצן אין א לאָזשע, ווי א פריצה, אויף מיר אַזאַ יאָר. ווען איך האָב אַזאַ ווייב, ווי דו, רייזל, מאך איך אמעריקע. די ערשטע דאמע וואָלסטו ביי מיר געווען אין דער טרופע, גיט א קוק א פיגור! ס'איז דאָך א פנים, דאָ עפעס צו ווייזן אויף דער בינע. הערסט, רייזל, אין טעאַטער מעגסטו קומען, דרייסיק נומערן געזאנג. ער מעג אויך קומען דיין בלאָנדער אזוי פיל גוטע יאָרן מיר אלע, וואָס זיינען דאָ, האָבן, וויפיל וויטישע ס'קומען, ווען איך שפיל.

חלף: א בראנד וואָלט איך זיי אריינגעלאָזט, נישט אין טעאטער. אנו־מעלטן האָבן זיי, די וויטישע, געשפילט א שטיק, וואָס איז מיר געפעלן. פארמאך איך די קליימ, נעם ס'ווייב און טאָכטער און גיי צו. ביי דער טיר שטייט א סמארק — א פעקל־קלאפער און לאָזט מיך נישט אריין. כ'האָב אים געוואָלט איינמעלדעווען, אז דאָס רויטע

דם זאָל זיך שפּריצן. נאָר ווערט ער ראָד געבראָכן. א קוואָרט בלוט ווען מ׳צאַפּט פון מיר, וואָלט איך ליבערשט פאַרנומען. ס׳איז דאָך מיר געווען א שאַנד פאַרן קינד. וואָס בין איך, א חברה־מאַן? איך שטיי נישט מיט קיין קליִיט? כ׳בין נישט אזא שיינער ייד, ווי זיי? כ׳בין נישט קיין קאָמערציאַנט? האָסט עפּעס צו מיר — קאָן מען זיך פאַרהערן אין עברין; אָבער אז איך קום מיט א קינד, א טאָכטער — כ׳האָב דען נישט באַצאָלט פאַר די בילעטן גלייך מיט אַלע?

קוואַקע: ערגער ווי די גוים!

אַדעסערין: ביי אונדז אין אַדעס איז גאָר נישט געווען קיין חילוק, אז מ׳האָט געשפּילט טעאַטער, איז גאַנץ מאָלדאַוואַנקע געגאַנגען.

חלף: ווער זיינען זיי? באַנק־קוועטשערס, מקוה־יידן, ווי ביי אונדז אין לאָדז? טפו, קלעק וואָלט איך אויף זיי געשפּיגן, ווען נישט מיין טאָכטער, קלעק וואָלט איך געשפּיגן!

רייזל: וואָס האָסטו מורא פאַר דער טאָכטער, זי וועט נישט קריגן קיין חתן?

חלף: פאַרוואָס זאָל זי עפּעס נישט קריגן? א קאַליקע איז זי? זי וועט דאָך ביי מיר נישט זיין קיין בלאָטע!

רייזל: ס׳פּאַסט איר נישט?

חלף: וואָס זאָגסטו! (לאָזט זיך צו איר מיט די פויסטן) די געהירן, די געהירן, שפּאָלט איך דיר, דו פאַרפוילטע, דו!... (סטאַרע רייסט אים אוועק פון איר).

סטאַרע: דאָס איז דער ערב יום־כפּור ביי דיר?

חלף: א כפּרה, אזא בליאַדע. מיין טאָכטער? אומעטום נעם איך זי מיט. פון אַלצדינג ווייסט זי.

קוואַקע: א געלערנט קינד, זאָל איך מיר שוין האָבן אזא יאָר! לייענט און שרייבט אויף וואונדער צו קוקן.

חלף: אז כ׳וועל נישט געפינען עפּעס א רעכטן חתן, בין איך א טאַטע און זי קאָן ביי מיר פאַרפוילט ווערן אן אַלטע מויד!

קוואַקע: (צינדט ד׳ערוויי׳ל אָן דאָס ליכט, נעמט צונויף די הענט פאַר די אויגן. חלף מישט אויף דאָס מחזור׳ל און זאָגט מיט איר. זי זאָגט נאָך) — ברוך אתה ד׳ אליהנו...

חלף: אזא פאַרפוילטע, אזא. לאָמיר זיך אויסבעטן א גוט יאָר, א גליק־לעך יאָר (וויל וויינען, שטאַרקט זיך. די קוואַקע וויינט שוין אויפן קול און קושט זיך מיט אַלע).

סטאַרע: נאָר געזונט און פּרנסה, — דאָס איז דאָך דער עיקר ביים

מענטש.

קוואַקע: זאָלסט האָבן נחת פון דיין טאָכטער, בערנארד, זי זאָל שוין האָבן א בעסער מזל ווי מיר. (צו דער אַדעסערין) דו אויך, מיידל, גאָט זאָל דיר העלפן, זאָלסט א היים פאָרן, ווי דיין הארץ ווינטשט.

אַדעסערין: אמן!

(רייזל איז שוויגנדיק און פארטראכט. ס'קומען אריין: די פראנצויזין און יאפאנערין, אַנגעטון צום שפּאציר. קוואַקע קושט זיך מיט זיי אויך).

פראנצויזין: מיר גייען שפּאצירן אז ס'איז א פּיעסטע. (גייען ביידע ארויס).

חלף: נאָך פאראן עליות צו פארקויפן, לאָמיר גיין! לאָמיר גיין! (גייען ארויס, מיטנעמענדיק די טליתימלעך, נישט אָנגעצונדענע ליכט און מחזורימלעך. רייזל בלייבט זיצן אויפן טיש פארטראכט צום ליכט. דאָס פּנים ווערט בלאָס, די אויגן אָנגעפילט מיט טרערן: ענד־לעך גיט זי א פראל אויס אין אַ געוויין, וויינט הויך און לאַנג, צו־פרעסנדיק איר שטערן צום טיש, איבער וועלכן עס טאנצט דאָס נאָר וואָס אָנגעצונדענע פייערל. דאָס הינטעלע באהאַלט זיך אין אַ ווינקל. די פראנצויזין און יאפאנערין קומען צוריק אריין מיט געלעכטער, נאָר זעענדיק רייזלען וויינען, בלייבן זיי שטיין דער־שטוינט און דערשראָקן)

פראנצויזין: וואָס וויינסטו, ראזיניא?

יאפאנערין: ס'איז א פּיעסטע ביי זיי, ביי די רוסאָס, וויינט מען.

פראנצויזין: א פּיעסטע, נו, דארף מען וויינען? דארף מען דאָך טאַנצן מאכן א באילע... (לאָזט זיך אליין אין א טענצל)

יאפאנערין: אפשר איז אזא יום טוב, וואָס מען וויינט? זעסט דאָך, ס'ברענען ליכט.

פראנצויזין: ס'איז אייער "דיא דאָס פינאדאס"? מ'גייט צו די טויטע? אין פאריז וויינט מען נישט, אפילו די מאמע שטארבט, וויינט מען נישט. (לאָזט זיך ווידער אליין אין א טענצל און זינגט זיך אונטער:

"אַ פּאריז
אַ פּאריז! — — —"

(פויזע. פארקוקט זיך צום ליכט, שווייגט.) ראזיניא, ס'מוז זיין גוט צו וויינען, ס'ווערט גרינג ביים הארץ?

רייזל: גרינג? אז ס'איז דאָ פאַר וועמען צו וויינען...

פראנצוויזין: איך האָב פאָר וועמען, זעסט? א קרוז! (נעמט ארויס פון בוזעם א בריליאנטענעם צלם אָנגעהאנגען אויף א שנירל) איך גיי אין קירכע, גיי צום גלח. נאָר וויינען קאָן איך נישט, ער איז מיר אזוי אויך מוחל, דער פאדרע, אזא גוטער, (זינגט זיך טאנצנדיק)

אָ פאריז,

אָ פאריז — — —!

(אין דעם מאָמענט הערט זיך שפילן הינטערן פענסטער א סערענאדע באגלייט פון גיטארעס און מאנדאָלין. די טענער מיט טרויער. די פראנצוויזין און יאפאנערין שטעלן זיך אויפן הויכן בענקל, איינס דאָס אנדערע האלט ארומגענומען און קוקן ארויס דורך די לאדן־שפארעס. רייזל בלייבט זיצן אויפן טיש נאָנט פון ליכט און פארטראכט זיך. די ווערטער פון דער סע־רענאדע גיסן זיך קלאָר.)

...עס לעשט זיך ס'צעגאָסענע גאָלד אויף די שויבן,
עס צינדן זיך אָן די מאט־ווייסע לאמטערן:
עס זילבערט אראָפּ די לבנה פון אויבן —
עס ציטערן שטראלן אין בליץ פון די שטערן.

נאָר דו האלסט דיין פנים אין חושך געטוליעט,
און טונקסט דיינע בליקן אין פינצטערע פארבן:
קום ס'האט זיך מיין יונג־בלוט אין מיר היים צעהוליעט,
קום, איידער די קלאנגען אויף מיינע הענט שטארבן!

עס לעשט זיך ס'צעגאָסענע גאָלד אויף די שויבן,
עס ציטערן שטראלן אין בליץ פון די שטערן.
עס בענקט מיין גיטארע, ווי ס'וואָרקן פון טויבן —
עס ציטערט מיין קול, ווי געבאָדן אין טרערן.

טאָ רייס אויף די אויגן, מיין זיסע געטרוימטע,
די נאכט רופט מיט טויזנט צעצונדענע פארבן:
קום, ס'זינגען די גאסן צעטאנצטע, צעשוימטע,
און ס'לאכט אין סקעלעט דער צעפאלענער שארבן...

די נאכט רופט מיט טויזנט צעצונדענע פארבן,
און איך — מיט מיין ליבע, מיין הארץ, און כוונה:
קום ס'וועט זיך דיין פנים ס'צעקנייטשטע אין קארבן
אָנגיסן מיט שיין פון דער בלייכער לבנה...

— — — — — — — — — — — — — —

פראנצויזין: אַ, ווי שיין!

יאפּאנערין: ס'איז א שפּאַנישער מאַטראָז און נאָך צוויי וואַגאַבונדן. זע, זיי קלאַפּן אין דער טיר!

יאפּאנערין: זיי רייסן זיך אריין! (הינטערן פענצטער הערט זיך א גראָב און שכור לאַכן, מען קלאַפּט אין פענצטער און מ'רייסט אין דער טיר.)

פראנצויזין: לאָז ניט אריין, אז די מאַדאַם האָט פאַרווערט, א סאַנטא דיאַ! (די טיר ווערט אויפגעריסן. דריי מאַטראָזן פּאַקן זיך אריין — איינער טראָגט א מאַנדאָלין צוויי — גיטאַרעס. ביידע מיידלעך פאַרשטעלן זיי דעם וועג)

יאפּאנערין: היינט נישט, יינגלעך, היינט נישט!

1-טער מאַטראָז: וואָס עפּעס נישט? מיר מאַכן נישט קיין אוועקמורעס. (רייסט זיך דורך)

פראנצויזין: (פאַרהאַלט די איבעריקע צוויי דעם וועג) וואָס קריכט איר, אז מען זאָגט אייך: היינט נישט!

2טער מאַטראָז: ביזט רויטער ווײַן!

3טער מאַטראָז: פון ריינעם גאָלד, מיר ווילן נאָר קוקן. (ביידע רייסן זיך דורך)

פראנצויזין: א סאַנטא דיאַ איז, וואָס שטופּט איר זיך?

2טער מאַטראָז: א ליכט! קאַנדעליאַברעס, וואו איז דער געשטאָרבענער?

3טער מאַטראָז: וועט מען ברענגען בלומען!

פראנצויזין: ס'איז קיינער נישט געשטאָרבן, א סאַנטא דיאַ איז דאָ היינט, א פּיעסטע אזא. (שטויסט זיי) נו, גייט אייך!

רייזל: זאָלן זיי בלייבן! וואָס פאר א יום טוב? איר האָט עס געשפּילט און געזונגען?

1טער מאַטראָז: מיר. אן אמתע קאַסטילאַנער סערענאַטע.

פראנצויזין: אָ, ווי סענטימענטאַל!

2טער מאַטראָז: (קוקט מיט אַן אויגל צו דער טאָץ מיט די לייד־קע גלעזלעך) סענטעמענטאַל... מען פאַרט גאַנצע יאָרן אויפן אָקעאַן, די כוואַליעס פּאַטשן אין די סטאַלנע ווענט. די שטריק פון די מאַסטן זיינען אָנגעצויגן און ציטערן ווי סטרונעס אין א באַס, וואָס איז מיר סענטימענטאַל? לאָמיר בעסער סערווירן א קאָניאַק.

פראנצויזין: היינט נישט, ס'איז א סאַנטא דיאַ.

2טער מאַטראָז: ווען דען? מאָרגן פאַרט מען שוין אוועק.

ר י י ז ל : זשאפע, דו ווייסט דאך, וואו די מאדאם האט די געטראנקען?
יאפאנערין: כ׳ווייס.
ר י י ז ל : ברענג זעקס גלעזלעך.
2טער מאטראז: גרויסע טאפעלע!
(יאפאנערין נעמט די טאץ, גייט ארויס)
ר י י ז ל : היינט געקומען?
1טער מאטראז: היינט מיט דער "קארוניא", א מולטער איז עס, נישט קיין שיף, דרייסיק טעג שלעפט עס זיך פון שפאניע. (יאפא־נערין קומט אריין מיט דער טאץ, אויף וועלכער עס שטייען זעקס אנגעגאסענע גלעזלעך, יעדער נעמט צו איינס.)
פראנצויזין: סאלוט!
1טער מאטראז: וויוו לא פראנס!
א ל ע : וויווא!!! (טרינקען)
1טער מאטראז: (כאפט רייזלען צו זיך אין שויס) ביזט אזא שיינע.
ר י י ז ל : כ׳געפעל דיר?
יאפאנערין: לאמיר טאנצן! איר קאנט שפילן אויף פיאנע?
3טער מאטראז: איך קאן, בין פיאניסט פון ערשטן קלאס. (זעצט זיך צו דער פיאנע, פרואווט זי אויס)
2טער מאטראז: לאמיר איבערהזרן מיט נאך א קאניאק!
פראנצויזין: ניין, יונגער. דא טאר מען נישט שיכורן, אנו, שפיל:
א פאריז
א פאריז! — — —
(כאפט טאנצן דעם צווייטן מאטראז)
3טער מאטראז: א פאקס־טראט. (טאנצט מיט רייזלען, מאכן פאר־שידענע הועיות ביים טאנצן, די יאפאנערין טאנצט אליין מיטן הינטעלע)
3טער מאטראז: באסטא, באסטא, באסטא! (הערט אויף שפילן, הערט מען אויף טאנצן).
1טער מאטראז: (זעצט ווידער רייזלען אויף זיין שויס) אז דו ווילסט, קאנסטו מיטפארן קיין בוענאס איירעס. ס׳וועט דיר גאר נישט קאסטן.
ר י י ז ל : א דאנק דיר, קאמפאניערא, ס׳איז מיר דא אויך נישט שלעכט.
(די פראנצויזין פארריכערט א ציגארעט, בלאזט דעם רויך דעם הינ־טל אין אויער אריין)

1טער מאַטראָז: (קעמט רייזלס האָר מיט זיינע פינגער) אויף מיין וואָרט, איך נעם דיך מיט קיין שפאַניען, דער קעניג אַלפאָנסאָ וועט זיך אין דיר איינליבן, אויף מיין וואָרט.

רייזל: א דאַנק. ס'איז מיר דאָ אויך נישט שלעכט. כ'בין דען נישט קיין קעניגין?

1טער מאַטראָז: נאָך בעסער.

רייזל: וואָס האָסטו דאָ אין קעשענע? א רעוואָלווער?

1טער מאַטראָז: (נעמט ארויס פון קעשענע א רעוואָלווער) יאָ, א רעוואָלווער איז עס.

רייזל: אנו, ווייז. (נעמט דעם רעוואָלווער אין האַנט) ר'איז אָנגעלאָדן? (באַטראַכט עס)

1טער מאַטראָז: יאָ, אָנגעלאָדן.

רייזל: אז מ'וויל שיסן, גיט מען דאָ א צי?

1טער מאַטראָז: יאָ, ביי דעם צינגל גיט מען א צי.

פראַנצויזין: ראָזיניאָ, לייגט אוועק דעם געווער. איר ווייסט נישט, סעניאָר, אז דאָ טאָר מען נישט אריינקומען מיט געווער?

1טער מאַטראָז: איך צעשייד זיך קיינמאָל נישט מיט דעם. אין מאַראָקע בין איך שוין געווען מיט דעם רעוואָלווער.

פראַנצויזין: אז איר צעשיידט זיך נישט מיטן רעוואָלווער, טאָ צעשיידט זיך מיט אונדז, באַצאָלט פארן געטראַנק און גייט ארויס!

1טער מאַטראָז: (סטראַשעט מיטן רעוואָלווער, צילט זיך צו דער פראַנצויזין) היינט באַצאָלט מען נישט, אז ס'איז א פיעסטע, — קומט, קאָמפּאַניעראָס!

פראַנצויזין: איר וועט יאָ באַצאָלן, יונגען. זשאַפּע, גיי רוף א פּאָליציסט.

1טער מאַטראָז: כאַ־כאַ־כאַ! א פּאָליציסט! איך בין א מאַרינעראָ פון קייזערלעכן פלאָט.

2טער מאַטראָז: מיר מאַכן נישט קיין אוואַנטורעס. איך לאַד איין אין קלוב טאַנצן.

פראַנצויזין: צום ערשט באַצאָלט פארן קאָניאַק.

1טער מאַטראָז: קאָניאַק?... א ביסל רייסנדיקע קאַפּע, איך קאָן זיך שוין אויף דעם...

2טער מאַטראָז: וויפיל קומט?

פראַנצויזין: צוועלף טאָלער.

2טער מאַטראָז: נאַט אייך פּופּצען, אויף קאַפּע פאַר די באַלעבאַס־

טע, אויב זי איז נישט געפגרט. מיר זיינען נישט קיין אוואנטורניקעס.
1טער מאטראָז: איך וואָלט נישט באצאָלט, אז מען באליידיקט א מאַטראָז פון שפּאַנישן פלאָט... אין מאָנטעווידעא האָט מען זיך געשאָסן אין די גאסן פאר אזא זאך...
2טער מאטראָז: (כאפּט רייזלען, קושט זי) אָט פאר איר צאָל איך א גוטע וועטשערע אין קלוב. א גאנצע נאכט מוז זי טאנצן מיט מיר.
יאפאנערין: איך גיי נישט, כ׳מוז דאָ אין הויז בלייבן.
2טער מאטראָז: איז אָן דיר, נאָ, נאָ דיר נאָך א פינפערל (גיט איר א פאפירל) וועסטו האָבן אויף באַנבאַנעס.
פראנצויזין: דו גייסט מיט די וואגאבונדן, ראזיניא?
רייזל: יאָ, (טוען זיך אָן היט און ווייסע פוטערנע קאָלנערס. פלוצלונג — א לייכטער קלאפּ אין טיר, און ס׳קומט אריין דר. סילווא, אָנגעטון אין העל־קרעם־אנצוג.)
רייזל: (עפּעס ווי פארלוירן) אָ — — — — סעניאָר! — זשאפּע, טו זיך אָן, גיי דו מיט זיי. איך וועל דאָ בלייבן מיט דעם סעניאָר.
2טער מאטראָז: איז אָן דיר. קאנאליע! א סאנטא־דיא איז היינט... גנבישע שטיקלעך, (כאפּט די פראנצויזין) צאָל איך דיר שאמפּאַניער, ביזט רויטער ווייַן, גאָלדענער ווייַן! (די פראנצויזין און יאַפּאַנערין שמייכלען זיך איבער ווינקענדיק אויף רייזלען, יאפּאנערין טוט זיך אָן, אלע גייען ארויס, דער 2־טער מאטראָז בורטשעט אונטער)
רייזל: ...זיצט דאָקטאָר. כ׳האָב נישט גערעכנט, אז איר וועט היינט קומען, (טוט זיך אויס דעם הוט און שפּילט זיך מיטן טויטן חיה־קעפּל פונם קאָלנער) א קאָניאַק וועט איר טרינקען?
סילווא: ניין, א דאנק. און איך האָב נישט גערעכנט זיך אייך דאָ צו טרעפן, דאָנא ראזיטא.
רייזל: פארוואָס?
סילווא: ס׳איז א הייליקער טאָג ביי אייך.
רייזל: איר ווייסט עס?
סילווא: "דיא דע פארדאָן" — כ׳בין זיכער געווען, דאָנא ראזיטא, אז כ׳וועל אייך היינט ניט טרעפן; בין איך אוועק אין אייער קלוב, אין סינאגאָגע. האָט מיר אייער פּאטראָנא געזאָגט: איר זיינט נישט געקומען. זייט בעט נישט, דאָנא ראזיטא?
רייזל: ניין!

סילווא: ס'איז הערלעך דאָרטן... א וועלט פון לויטער היילִיקייט: ליכט, טרערן און יאָמער.

רייזל: (שווייגט, פויזע).

סילווא: נאָך קיינמאָל האָט מיך נישט ארומגענומען אזא געפיל פון צארטקייט און רחמנות. א וואונדערלעכע וועלט אין אייער סינאַגאָגע... די מיידלעך, די פרויען — ווייסע, ווי מלאכים. אָך, דאָס ווײַנען!... שטיקער הארץ רייסט עס מיט. ביי אונדז א יום־טוב — פארברענגט מען אין די קלובן ביי שאמפאניער און טענץ. און דאָ — אזא ווייסקייט, אזא הייליקייט. ליכט און טרערן — נאָר... איר זיינט צעטראָגן און בלייך. איר האָט יאָ געדארפט גיין. עס קילט און גלעט דער נשמה מיט אזא שטילער ווייכקייט. — — —

רייזל: איך האָב נישט וואָס צו טון דאָרטן: ס'איז מיר דאָ אויך נישט שלעכט

סילווא: ס'איז אָבער דאָ א גאָט. ס'איז זיכער דאָ א גאָט, וואָס באַווייזט זיך צווישן געפייניקטע און באליידיקטע. אָט ווײַנט מען דאָך דאָרטן. וואָס זיינען טרערן? א צעשמעלצונג פון גאָטס אָטעם, דערפאר ווערט גרינג, ווען מען ווײַנט זיך אָפּ.

רייזל: יאָ. איך האָב טאקע אויך ערשט געוויינט דאָ ביים ליכט, כ'האָב זיך דערמאָנט אין מיין מאמען, אָבער ס'איז גאָרנישט גרינגער געוואָרן. — — — — — —

דר. סילווא: ...אָבער אנטשולדיקט, דאנא ראזיטא, איך לאָז אייך נישט אויסריידן... איך בין איצט געקומען, איר זאָלט באשליסן וועגן דעם וואָס מיר האָבן גערעדט... איר פארשטייט, ווען איר שטימט איין מיט מיר צו גיין וואוינען...

רייזל: אויף "לינק"?

דר. סילווא: נישט אזוי ווי זיי... ווי די אנדערע, נאָר אויף אן אמת, אלס מיינע. ביי מיר אין הויז. ס'וואָלט פאר מיר געווען א גרויס גליק. א גאָר גרויס גליק!

רייזל: (צעלאכט זיך היסטעריש).

דר. סילווא: כ'בין אפשר נישט אין די יאָרן, וואָס איך זאָל קאָנען מיינע געפילן זאָגן פּאָעטישער, אָבער טיף דאָ...

רייזל: (לאכט אלץ).

דר. סילווא: בארואיק זיך, טאָכטער, זעץ דיך, (זעצט זי מיט געוואלד אנידער אויף א שטול, ער שפּאנט הין און צוריק איבערן זאַל)

רײזל: יאָ, דאָקטאָר, איר פארשטײט... ס'איז שװער אָנצונעמען... איר װילט טון א גוטע זאך... (צעלאכט זיך װידער)

דר. סילװא: ראָזיטא — — —

רײזל: מיך ארױסנעמען. איר מײנט ס'איז שװער אלײן ארױסצוגײן? מ'גײט אװעק און פארטיק. װער װעט מיך טשעפּן? אָבער ס'איז שװער צו װעלן. א גוטע זאך װילט איר טון, איר פארשטײט (די שטים שטיקט זיך, פארגײט זיך אין א געװײן.)

דר. סילװא: אָרעמע! (גלעט איר קאָפּ) אָרעמע! ס'װעט זײן מײן מיר פרײ פאר דיר גײ מײן הארץ. דײן ארױסגײן װי דײן ארײנקום.

רײזל: איך בין א יידישע, נישט קײן "רוסא" און נישט קײן "פּאָ־לאקא". נאָר א יידישע...

דר. סילװא: איך װײס. פון אזא געהײליקטער אין זינד, װי דו, איז יעזוס געבױרן געװאָרן... דו װערסט איבערגעגאָסן פון אײן פאָרם אין אן אנדערע, דײן הארץ איז פרײ פאר די פארלאנגען פון דײן נשמה.

רײזל: גײ איך, דאָקטאָר! איך קאָן שױן מער נישט נארן מײן מאַ־מען, נו, דאָקטאָר מײן מאמען װעל איך אױך קאָנען ברענגען?

דר. סילװא: נו, געװוּס.

רײזל: נו, גײ איך, (װיל קושן זײנע הענט, ער לאָזט נישט; פאלט זי אױף די קניען, װארפט איר קאָפּ אין זײן שױס און װײנט)

דר. סילװא: אָרעמע, אָרעמע, פון אזא געהײליקטער אין זינד איז אױך יעזוס געבױרן געװאָרן. און אז דו װילסט, קאָנסטו נאָך הײנט גײן מיט מיר, נאָך אצונד אז דו װילסט.

רײזל: יאָ, איך גײ, שױן גײ איך (װיל נאָכאמאָל קושן זײנע הענט, לאָזט ער נישט, טוט זי זיך אָן דעם הוט, קומען אָן די יאפּאנערין און פראנצױזין)

פראנצױזין: װאוהין דאָס?

רײזל: זאָלסט זאָגן דער מאדאם, אז איך דארף זי פאר א כפּרה... איך גײ װאױנען מיטן דר. סילװא, כ'װעל שױן מער נישט קומען. מײנע זאכן מעג זיך נעמען די רוסא. די װעש, די קלײדלעך, כ'דארף אלץ אױף כפּרות... דו, עליא נעם "לילי'ן", (רופט) לילי! ("לילי" קומט צולױפן, כאפּט זי עס און גיט עס דער פראצױזין) זאָלסט עס װאַ־שן און באָדן. און קעמען אױך!

יאפּאנערין: ראזאלא! (װארפט זיך ארױף אױף רײזלס האלדז, װײנט און קושט איר... דאָס אײגענע טוט די פראנצױזין, דר. סילװא פירט

אַרויס רייזלען אונטערן אָרעם,ביידע מיידלעך לויפֿן צו צום פֿענצ־טער, עפֿענען אויף די לאָדנס און שרייען אַרויס: אַדיאָס! אַדיאָס!)

פֿ ר אַ נ צ ו י ז י ן : אַזאַ שוואַרצער רוח, אַזאַ מיאוסע זאַך...

י אַ פּ אַ נ ע ר י ן . ר'איז אַ רייכער מאַן, וועט זי האָבן אַ סך בריליאַנ־טן!... (שרייען) אַדיאָס! אַדיאָס!

(דורך די אָפֿענע פֿענצטער פֿראַלט אַריין אַ זשומעריי פֿונעם גאַס, טענער פֿון אויטאָמאַטישן שפּיל־קאַסטן, פֿון קעגנאיבער אין קאַפֿע־הויז, אַ רויש און שושקן פֿון שטימען, און פֿון ער־געץ ביי אַן אַנדער פֿענצטער הערט זיך זינגען די פֿריערדיקע סערענאַדע, אָבער אָפּגעריסן און צעפּיצלט. — די מיידלעך לאַכן הייס און טרוקן אין "גאַס" אַריין און זינגען מיט)

...טאָ רייס אויף די אויגן, מיין זיסע געטרוימטע, —
די נאַכט רופֿט מיט טויזנט צעצונדענע פֿאַרבן:
קום ס'זינגען די גאַסן צעטאַנצטע, צעשוימטע
און ס'לאַכט אין סקעלעט דער צעפּאַלענער שאַרבן!

(פֿאָרהאַנג)

ווייטע פּאסטעס

צווייטער אקט

אין דער וואוינונג פון ד"ר סילווא. — א סאלאן, גרויסע און אסך בילדער אויף די ווענט. גלייך צוויי פענצטער צו דער גאס. פארנאכט. די לעצטע טאג־שיין לעשט זיך אוים אויף די שויבן. ד"ר סילווא אנגעטון ווי צום אוועקגיין. ארום אים ביידע דע־לעגאטן, בכבודיקע יידן: איינער מיט א ברייטער באָרד, איי־נער בלויז מיט וואנסעס.. דער בלאָנדער שפאנט ארום אי־בערן זאל הין און צוריק כאפט א וואָרט און גייט ווידער.

ערשטער דעלעגאט: נישטא קיין אנדער דאגה, מיר בויען זיך דאָ, מיר זיינען געקומען זיך באבויען, ווייל מען זיי נישט פאר שכנים.

— קומט עפעם דערפאר?

צווייטער דעלעגאט: ווי א צרעת האָבן זיי זיך צוגעקלעפט צו אונדזערע גופים. אונדזער גאס אווירט פון זייער אָטעם ווייל מען זיך אפרייניקן.

ערשטער דעלעגאט: קומט עפעם דערפאר?

צווייטער דעלעגאט: יידן זיינען זיי? איזראעליטן? מיר ווייסן גאָרנישט נישט מיר קענען אזעלכע יידן!

ערשטער דעלעגאט: מאכן צערעמאָניעס גייען מיט די ספרי תורות אונטער חופה שטאנגען איבער די גאסן, וואָס זאָגט מען:

— "די יידן!"

ערשטער דעלעגאט: מירן אייך צוהעלפן, דאָקטאָר, זאָל ארוים א גזירה און מירן אויך אונטערהאלטן; מיר ווילן זיך נישט איינ־שווארצן. קומט עפעם דערפאר?

צווייטער דעלעגאט: זיי זיינען נישט קיין יידן, מיר ווייסן נישט פון אזוינע יידן, מעגן זיי גיין מיט ספרי תורות אין די גאסן מעגן זיי בויען אן אייגענעם בית עלמין, אייגענע שולן האבן — קיין יידן זיינען זיי נישט.

דר. סילווא: זיינען זיי יא יידן, זיינען זיי נישט יידן, נו, סעניארעס, דעם קאנגרעס גייט עס נישט אן, זיי זיינען ווי א שווארצע קללה אויף אונדזער יונג גאלדיק לאנד, זאלן זיי זיין גרעקן, פראנצויזן, יידן, — די באוואוינער פון דאנען זיינען אזוי פארביק, ווי פארנאכט דער הימל איבער די בערג פון סאנטא טערעזא, און זאל עמיץ פון דער צונויפגעמישטער מאסע מיט איין פינטל וועלן פארטונקלען אונדזער הערב — דעם גלאבוס, דאן וועט ער געשטראפט ווערן מיט אלע גרויזאמקייטן וואס וואוינען אין די שורות פונם געזעץ.

בלאנדער. הער דעפוטאט! אייך און דעם געזעץ גייט עס נישט אזוי שטארק אן, פון וועלכן אפשטאם עס בויען זיך דא די ראבן. טייל־מאל איז דער געזעץ אזוי הארט און טרוקן, אז נישט האס און נישט רחמנות קאנען עטוואס אין אים צעשמעלצן; טיילמאל אבער איז ער אזוי מילד און גערעכטיק, אז ס'ווילט זיך אויף אים צעגלי־טן אייזן גיסן — שטארקער און הארטער צו מאכן. הער דעפוטאט! מיר זיינען געוויילט פון אן ערדה, פון א קיבוץ, וואס וויל מיט ביי־דע פיס זיך דא אין לאנד אוועקשטעלן, ווילן זיך דא באבויען און באזעצן. איר קאנט אונדז נישט פארגלייכן צו פראנצויזן, צו גרע־קן; זיי זיינען אסך, זיי זיינען ברייט אין לעבן. אונדזער ערדה איז אומעטום צונויפגעטוליעט, אומעטום צונויפגעבונדן, מיר זיינען א מאסן־קנויל, וואס קאלערט זיך בארג ארויף, אדער בארג אראפ צו־זאמען. דעריבער דערפילן מיר די קלענסטע סכנה, וואס וואקסט אויס פאר אונדז. יידן אליין מוזן זיך היטן, ווייל פון אינווייניק און אויסוויינינק לויערט תמיד עפעס פאר אונדז, מוז מען געווארנט זיין און גרייט זיך צו שיצן!

ערשטער דעלעגאט: אין די צייטונגען זיינען געווען געדרוקט בילדער, ווי זיי דאווענען אין טליתים יום־כפור. מיינען דאך די "היזיקע", אז זיי זיינען דאס אלע יידן... אין דער אמתן איז דאס דאך טמא, זייער שול אלץ, וויל מען זיך דערווייטערן, זיי אפשטויסן. קומט עפעס דערפאר?

דר. סילווא: סעניארעס דעלעגאטן! נישט פון אייך בין איך בא־

וואוויגן דערצו, נאָר פון אַן אינערלעכן אנזאג. מאָרגן ווערט מיין געזעץ דעם קאָנגרעס פאָרגעלייגט. מען קאָן אים אָננעמען, און מען קאָן אים אָפּוואַרפן. ס'איז געווענדט, אויף וועמענס געוויסן עס מאַגט די גערעכטיקייט; אָבער שטענדיק וועל איך זיין איינער פון די, וואָס וועט אויפהויבן מיין קול, — מיין יונג־גאָלדיג לאַנד, מיין אַלטע פרייע היים פון די אָנגעפלויגענע ראָבן צו היטן. (עס באַווייזט זיך דער פּאָרטיער) און איצט וועט איר מיר מוחל זיין, מען וואַרט אויף מיר אין דער קאָנגרעס־קאָמיטע, און פאַר אייער עולם וועל איך ריידן. יאָ, כ'וועל באַשטימט ריידן (גיט זיי די האַנט. ביידע דעלעגאַטן גיבן אים די הענט. גייען אַרויס.)

דר. סילוואַ: איצט, מיין יונגער פריינט, אפשר וועסטו נאָך באַוויזן זיי ביים פּאָרט צו טרעפן. איך האָב שוין ביי דאָנאַ ראָזיטאַ פּאַרצייונג געבעטן, אייל זיך, אפשר זיינען זיי נאָך ביים פּאָרט. (גייט אַרויס. מיט אים גייט נאָך דער בלאָנדער. באַלד קומט אַריין דער פּאָרטיער עפנט די טיר פאַר צוויי דאַמען, די פּרעזידענטין און וויצע, וועלכע קומען אַריין רייך, אָבער אָן געשמאַק געקליידעט.)

פּאָרטיער: די מאַדאַם וועט אוודאי באַלד קומען, זיי זייגען אַוועק צו דער שיף, איר מאַמע און פאַמיליע זיינען געקומען פון אייראָפּע.

ערשטע דאַמע: אַזוי!

צווייטע דאַמע: איר פאַמיליע? איז די שיף שוין אַריינגעקומען?

פּאָרטיער: יאָ, מען האָט טעלעפאָנירט, מ'רעכנט אַז זיי פאָרן שוין.

ערשטע דאַמע: גוט, וועלן מיר וואַרטן (פּאָרטיער נייגט זיך, גייט אַרויס).

צווייטע דאַמע: אַ יידישע נשמה קאָן מען נישט שאַצן: נעמט אַראָפּ אָרעמע קרובים — מן הסתם יידישע מענטשן, פרומע.

ערשטע דאַמע: וואָס דען, קרוין? אַ קינד איז נישט קיין הונט (קוקט זיך אַרום) אַזאַ עשירות. אַז גאָט העלפט, מען נעמט אַראָפּ משפּחה אין אַזאַ הייט איז אוודאי גוט.

ערשטע דאַמע: פאַר וואָס נישט? אַז מ'האָט אַזאַ מאַן? אוודאי געווען אַ דינסטמיידל, אָדער אַזוי זיך אַרומגעשלעפּט...

צווייטע דאַמע: די מענער זאָגן טאַקע: מ'לאַכט... ביי גוים טרעפט זיך. אַ ייד וואָלט זי נישט גענומען, — דאַכט זיך, מ'גייט.

ערשטע דאַמע: אַזאַ פּראָסטע, זי קאָן זיך אפילו נישט אונטערשרייבן אויף יידיש...

צווייטע דאמע: ווען מען מאכט זי .פרעזידענטין אין פרויען־פאַריין אַן אייגענעם הויז וואָלט זי אויפגעשטעלט...
(דורך דער פאָרהאַנג־טיר הערט זיך אסך שטימען, טריט, שלעפּן פון קאסטנס.)
רייזל: (הינטער דער טיר) שרעק דיך נישט, מאמע, אלץ וועט מען ארויפברענגען. קום דערווייל דאָ אריין. (עפנט די טיר. רייזלס מוטער קומט מיט איר, אין אן אלטפרענקיש קלייד, דער קאָפּ פארוויקלט אין א טונקל שאַלעכל, א קליין דאר יידענעלע, מיט אן ארויסגעשטאַרצט געמבעלע, א מויל אָן ציין. רייזלס ברודער, א פּראָווינציעלער. כיטרע אויגעלעך, א קיילעכדיק שווארץ בערדל.) דאָ וועסטו זיך אָפּרוען, מאמע, אומעטום. דאָ וואוין איך, ס'איז דיינס, מעגסט זיצן וואו דו ווילסט (דערזעט די דאמען) אך, זייט מיר מוחל, אייך נישט באמערקט (גיט זיי די האנט) איר ווארט שוין לאנג?
ערשטע דאמע: ניין, אָבער מיר האָבן געוואָלט אוועקגיין.
רייזל: (טוט זיך אויס דעם מאנטל און הוט) אנטשולדיקט, איר זעט דאָך, וואָס פאר א טאָג ס'איז ביי מיר, א יום טוב!
צווייטע דאמע: אז מען דערלעבט אזא נחת. א קלייניקייט, מען ברענגט אראָפּ פאמיליע.
רייזל: ס'איז א טעאטער אויף בילעטן: איך שיק זיי שיפסקארטן 2־טע קלאס, שיק געלט, אוצרות, אן אלט מענטש, וואָס זאָל זי זיך פּלאָגן אין אזא ווייטן וועג? אוודאי טרעף איך ביידע גרינע אין דריטן קלאס אין א ווינקל און עסן ברויט מיט באנאנעס...
פּעסעלע: כ'האָב נאָך אויף מיין לעבן נישט פארזוכט קיין טרפות. זאָל איך זיין צווישן גוים? א וועג קומט מען איבער, נישט אזוי, לייזער?
לייזער: איך ווייס? ס'איז דאָך אמעריקע...
פּעסעלע: אומעטום איז דאָ א גאָט, אין אמעריקע איז דען נישטאָ קיין אויבן?
ערשטע דאמע: אומעטום זיינען דאָ יידן,, צו גאָט און צו לייט, אז מען וויל זיין פרום, קאָן מען אומעטום אויספירן.
רייזל: זעסט, מאמע, די פרויען זיינען פון א הילפס־פאריין, פון א יידישן פאריין.
צווייטע דאמע: מען טיילט צדקה פאר געמיינע לייט, פאר אָרעמע.

פעסעלע: אין אמעריקע איז אויך דאָ ארעמע־לייט?

לייזער: אומעטום איז דאָ ארעמע־לייט, געמיינע לייט, ארבעטאָרערס.

ערשטע דאמע: הלוואי וואָלט אזוי נישט געווען, ווי ס'איז דאָ.

פעסעלע: (קוקט זיך ארום) קיין עין הרע א שיינקייט, דער טאטע וואָלט דאָס דערלעבט, ווינד איז מיר, אזא נחת. (וויינט. רייזל ווישט זיך די פייכטע אויגן)

צווייטע דאמע: נארעש מענטש, פארן טויט קען מען זיך אין ער־געץ נישט באוואָרענען, מען שטעלט שוין דאָ אויך א יידיש בית עולם איז א סימן, אז מען דאַרף.

רייזל: וויין נישט מאמע, ס'וועט דיר גאָרנישט פעלן, ס'וועט קיי־נעם גאָרנישט פעלן, מ'וועט געבן צדקה פארן טאטנס נשמה, וועט ער האָבן א ליכטיקן גן עדן, סעניאָרא! פארשרייבט די מאמען פאר א "סאָסיע" און גיב איינשרייב־געלט טויזנט טאָלער (זי נעמט ארויס פון בייטעלע געלט, גיט די דאמען)

פעסעלע: פאר וואָס זאָל מען מיך עפּעס פארשרייבן סאָסיע, כ'הייס דאָך פעסיל, שעמסט זיך מיטן נאָמען? (מ'לאכט)

רייזל: ניין, מאמע, א סאָסיע איז דער טייטש א מיטגליד, א מיט־גליד אין א פאריין.

לייזער: ס'הייסט א "טשלאָנעק", אז דו ביזט פארשריבן אין דער חברה.

פעסעלע: אזוי? א חברה־מאנטע? ווייס איך שוין.

רייזל: (לאָזט אראָפּ דעם קאָפּ)

צווייטע דאמע: דאָ הייסט עס נישט קיין חברה־מאנטע, דאָ טאָר מען עס נישט זאָגן. ס'איז א מיאוס וואָרט.

ערשטע דאמע: א פארקערטע וועלט איז דאָ, מומע, אין דער היים האָט א חברה־מאַן געהייסן דער שענסטער ייד פון שטאָט, און דאָ איז א חברה־מאַן א פּאַסקודנע זאַך, א פארקערטע וועלט אמעריקע!

לייזער: אין דער היים איז אצינד ווינטער, און דאָ זומער, היצן.

פעסעלע: אז ס'איז נישט קיין שיינע זאַך צו זיין אין חברה, וואָס זשע האָסטו מיך איינגעשריבן, רייזעלע?

ערשטע דאמע: אונדזער סאָסיעדאַד איז נישט קיין חברה, נאָר א פאריין, אלע פיינע פרויען זיינען סאָסיעס.

צווייטע דאמע: סעניאָרא, איר מעגט מיטנעמען אייער מוטער און ברודער אויף דער אונטערנעמונג, וועלן זיי דאָס זען אביסל יידן, קיין שום ניהאָרע, ס'איז דאָ ביי אונדז.

ערשטע דאמע: אן אָנגעלעגטע „סאָסיע": טויזנט מאָלער איינשרייב־
געלט. דאָ האָט איר, סעניאָרא די בילעטן, קוים די לאָזשע באהאלטן
פאר אייך, ס'וועט זיין אן אָנגעפאקעוועטער טעאטער פון בלויז פיי־
נע פאמיליעס... אָבער אייער סעניאָר דער דאָקטאָר זאָל נישט
אמאָל פארגעסן צו קומען, די גאנצע קאָלעקטיוויטעט ווארט.
צווייטע דאמע: א בריליאנטן מויל האָט ער דאָס, אפשר וועט
מען אויסראטן דאָס אלדאָסבייז פון אונדז, זאָל ער נאָר נישט פאר־
געסן צו קומען, אלע ווילן אים הערן רעדן אזא וויכטיקע זאַך.
רייזל: ער וועט קומען, נו ווי דען? ער וועט רעדן.
ערשטע דאמע: דארף מען שוין גיין, אמת, מ'דארף שוין גיין?
צווייטע דאמע: טאקע; אויף די היינטיקע דינסטן קען מען זיך
פארלאָזן? דערצו נאָך שווארצע דינסטן.
רייזל: ניין, גייט נישט, איך בעט אייך, מיר וועלן פארברענגען צוליב
מיין מאמען און ברודער. איר דארפט אליין רעדן מיט ד"ר סילווא,
ס'קאָן זיין ער האָט פארגעסן, אז ער דארף היינט רעדן. קומט אריין
אין קאָמעדאָר, מיין סעניאָר קומט אודאי גלייך. קום, מאמע, ליי־
זער, סעניאָראס. (מע שליסט די טיר) דאכט זיך, אז ער קומט.
אנטשולדיקט (לויפט ארויס און קומט באלד צוריק כמעט שלעפנ־
דיק ד"ר סילוואן.)
דר. סילווא: (גריסט זיך לייכט מיטן קאָפּ)
רייזל: מאמע, אָט דאָס איז מיין מאן! (פעסעלע קוקט אים אָן ווי מיט
שרעק) דאָס איז מיין מאמע, דאָקטאָר!
דר. סילווא: (גייט צו, גיט איר די האנט העפלעך)
רייזל: און אָט איז מיין ברודער, ווי פארענדערט זיי זיינען פונם וועג.
דר. סילווא: (גיט לייזערן די האנט), זאָג זיי, דאָנא ראָזינא, אז זיי
זאָלן מיר אנטשולדיקן, וואָס איך האָב נישט געקאָנט זיין ביים שיף.
רייזל: זיי ווייסן, איך האָב זיי געזאָגט.
פעסל: ער קאָן גאָרנישט קיין יידיש?
דר. סילווא: יאָ, מוטער, פארשטייט יידיש רעדן.
רייזל: פאר וואָס זאָל ער נישט פארשטיין? קומט לאָמיר אריינגיין
אין קאָמעדאָר, סעניאָראס, וועט איר אים דערמאָנען. קום, מאמע.
(העלפט איר זיך אויפהויבן, פירט זי אריין, אלע גייען נאָך, דער
זאָל ווערט א רגע ליידיק, ס'דערהערט זיך א קלונג אין דער פאָדער־
טיר. דער פאָרטיער לויפט דורך דעם זאָל, כדי צו עפענען, ס'הערט

זיך עפּעס רייד, באלד קומט אריין די קוואַקע וויגנדיק זיך ווי אויף אן אַקס, אָנגעטון אין א גרויסן הוט, מיט איר קומט די אַדעסערין).

פּאַרטיער: זאָל איך מעלדן דער מאדאם?

קוואַקע: (פּאַכעט זיך דאָס פּנים) גוט, גוט, מיר וועלן וואַרטן. ס׳איז דאָ אַסך מענטשן?

פּאַרטיער: געסט זיינען דאָ, דאַמען אויך. וועט איר אויסוואַרטן (פארשווינדט גלייך אין דער טיר)

אַדעסערין: אַזא גדולה, ווי איז מיר נישט, זעט וואָס דאָ טוט זיך אַלץ?...

קוואַקע: זי האָט שטענדיק געהאַט מזל, די מאַמע איז א בוימל גיסערין, פּרוטו ווי א רביצין, וועט זיך מאכן שמחת תורה.

רייזל: (קומט אריין) וועמען איך זע!

קוואַקע: ליב דיר דיינע געסט.

אַדעסערין: (ווארפט זיך אויף איר קושן) מזל טוב דיר, ראָזע, ליבע דיינע געסט.

רייזל: אדאנק, גאָט זאָל אייך אויך העלפן.

קוואַקע: אז די מאַמע איז געקומען, רעדט זי שוין פון גאָט! וואָס מאכט זי? וואָס דערציילט זי פון דער היים?

רייזל: כ׳האָב נאָך אליין רעכט נישט געפרעגט, מיר זיינען ערשט פון שיף געקומען. וואָס איך האָב פון זיי געהאַט!

אַדעסערין: זי ווייסט שוין, אז דיינער איז נישט קיין ייד?

רייזל: חלילה, איך האָב איר געזאָגט, אז ער איז פון איטאַליע א איטאַליענישער ייד, נאָר ער קאָן נישט קיין יידיש. דער ברודער שטויסט זיך עפּעס אָן, ער קוקט מיט אן אייגל...

קוואַקע: א זאָרג האָסטו... זיי וועלן זיך צוגעוואוינען. צו צרות געוואוינט מען זיך גיך צו, ס׳איז דיר טויזנט מאָל וואוילער מיט א גוי, ווי מיט א ייד. נאָך א וויטישן ייד האָט דיר געפעלט, ער וואָלט דיך ארויסגעטריבן ווי א הונט, אוי, רייזל קרוין, טוען זיי אונדז אָן צרות! די וויטישע האָבן צוריק אויפגעהויבן די קעפּ. און דיין יאַלד, דער ווייסער קאָפּ איז דער גאנצער אָנפירער. קרעץ מען אים ארויסקומען אויפן לייב.

אַדעסערין: איך פארשטיי נישט, אין אַדעס איז אויך דאָ בלאָטע מיט וויטישע, אָבער וועמען ארט עס זיך צו מישן אין יענעמס עסק?

קוואַקע: אן אומגליק. א ריינער אומגליק.

רייזל: כ׳ווייס, כ׳ווייס, וואָס עס טוט זיך, דער דאָקטאָר דערציילט מיר אַלץ.

קוואָקע: טאַקע וועגן דעם בין איך געקומען. כ׳קאָן דען ארומגיין? די יאָלדן זאָלן אזוי קענען גיין אויף זייערע פיס, רבונו של עולם אין הימל! אַ פּאַראַליטש מאַכט זיך מיר דאָ אויפן דיקן פלייש, אָבער כ׳מוז, אַז מען גייט אונדז אויפן שטיקל ברויט...

רייזל: נו, וואָס ווילט איר פון מיר.

קוואָקע: זיי נעמען דאָך אים, דיין דאָקטאָר, אויך אריין אין רעדל. ער וועט דאָך ריידן היינט ביינאַכט אין טעאטער. ער אַליין מאַכט דאָך אַ פינסטערע גזירה. מען זאָל אונדזערע "קאַפּטאַנעס" ארויס־טרייבן פון לאַנד, אַ ראַץ איז אונדז אין די לייבער, וואָס הייסט, מען וועט ארויסטרייבן די חתנים? ווער וועט זיך אָננעמען פאַר אונדז? הפקר וועלן מיר דאָך זיין, ווי די ווערים.

רייזל: וואָס זשע זאָל איך טון?

קוואָקע: וואָס הייסט וואָס? מען דאַרף דיך לערנען? וואווינסט דאָך מיט אים, קאָנסט אים נישט איבערדאַבערן? אַלץ ווענדט זיך אין אים, זיינס איין וואָרט!..

רייזל: איך קאָן מיט אים נישט ריידן. איך טאָר מיט אים וועגן דעם נישט ריידן, איך מיש זיך נישט. וואָס ווילט איר פון מיר האָבן?

קוואָקע: וואָס הייסט — וואָס מיר ווילן? אַז מיר זיינען אין אַזאַ נויט און דו קאָנסט אונדז העלפן. ביזט דען נישט געווען אין דעם ברויט?

רייזל: (כמעט היסטעריש) כ׳בין געוועזן? איך ווייס נישט כ׳בין אַ אַנדערע, אַן איבערגעגאָסענע, כ׳בין נישט די, שוין לאַנג נישט די, וואָס ווילט איר פון מיר האָבן?!

קוואָקע: וואָס מיר ווילן? ס׳איז דיין קאָפּ, דיין קעפּעלע! דו האָסט עס אים צוגערעדט, אַלץ דו, זאָל מען מיר דאָס לייב שניידן, אויב ס׳שטעקט נישט דיין קאָפּ דרינען! וואָדען? דעם גוי וועט ליגן אין זינען אַזאַ זאַך?

אַדעסערין: אַ שטענדיקער גאַסט געווען אונדזערער, וועט ער אונדז שלעכטס טון?

קוואָקע: זאָל מען מיך פּאַלמעסן, ס׳איז איר קאָפּ! זיי ווייסן שוין אין דער פּאָליציי אַלע נעמען פון די חתנים, דו האָסט אויסגעגעבן, דו, אַן אייגענע טוט אַזוי?

רייזל: איך? איך בין נישט קיין אייגענע, איך קאָן אייך נישט!

ד ר. ס י ל ו ו א : (קומט צולויפן אויף אירע היסטערישע געשרייען) וואָס קומט דאָ פאָר, דאנא ראַזינא?
ר י י ז ל : (טוליעט זיך צו אים) דאָקטאָר! פריינד מיינער! וואָס ווילן זיי פון מיר? וואָנעם!
ד ר. ס י ל ו ו א : אין וואָס האנדלט זיך דאָ, סעניאָראס?
ק ו ו אָ ק ע : נישט קיין בייז, אַ טובה בעטן מיר ביי איר, דאָקטאָר, איר זייט דאָך אונדזער פריינט, פלעגט אריינקומען צו אונדז, און היינט זיינען מיר אין אזא נויט, מען וויל דאָך אונדזערע מענער פארטרייבן, וואָס וועלן מיר טון? נאָר איר, סעניאָר דאָקטאָר, (וויל אים קושן די האנט) אין אייך איז עס געווענדט.
ד ר. ס י ל ו ו א : (כאפּט אוועק די האנט) דאָ גאָרנישט, סעניאָראס, ביי מיר איז יום טוב, אין ביורא קאָנען מיר רעדן, איצט איז ביי מיר יום טוב. דאנא ראזיטאס מוטער און ברודער זיינען געקומען.
אָ ד ע ס ע ר י ן : מיר זיינען דאָך היימישע, לאָמיר כאָטש אָנקוקן א פרישן מענטשן.
ר י י ז ל : גייט אריין, אז איר ווילט. איך קום גלייך, א רגע לאָזט מיך אליין.
ד ר. ס י ל ו ו א : פילסט זיך נישט גוט ראַזינא?
ר י י ז ל : ניין, ד"ר א רגע כ'בין בלאָס און וויל נישט אריינגיין צו די געסט מיט אַן אויפגערעגט פּנים. (קוואָקע, אָדעסערין־נאָך זיי דר. סילווא גייען אריין אין דער טיר צום עס־זאל. רייזל זעצט זיך אין א שטול, לענט אָן איר קאָפּ אויף אירע ארעמס, וואָס ליגן אויסגעשפּרייט אויפן קליינעם קיילעכדיקן טישל. פּויזע. עס קומט אריין דער בלאָנדער, א שטומער צער ליגט אויסגעגאָסן אויפן פנים; ער שטייט ביי דער טיר, דאַן גייט ער נאָך עטלעכע טריט, בלייבט שטיין פון דערווייטנס.)
ב ל אָ נ ד ע ר : ראָזא! (שטיל. פּויזע.) ראָזא!
ר י י ז ל : ווער? דו ביזט דאָ, דו?
ב ל אָ נ ד ע ר : יאָ, איך, איך וואַרט דאָ אונטער דער טיר די גאַנצע צייט, כ'האָב אַלץ געהערט.
ר י י ז ל : וואָס אַרט עס מיך? ס'איז מיר אפילו אין אויער נישט אריין.
ב ל אָ נ ד ע ר : ס'אַרט אייך יאָ, ראָזא, איך פיל, ווען ס'איז אָנשטעל, און ווען ס'האַרץ קלאָגט, ס'טוט וויי?
ר י י ז ל : וואָס ווייי, וואָס האַרץ? נאָר, כ'האָב שוין לאַנג קיין האַרץ נישט, כ'האָב געמיינט אז כ'וועל זיך איבערגיסן, וועל איך זיין אַן אנדערע

מיט א נייער נשמה. צום סוף׳ גאָרנישט, האָב איך געשטרעבט די מאמע זאָל קומען, דער ברודער זאָל קומען, פארגעסן, וואָס ס׳איז געווען... איז אָבער ס׳הארץ ווייזט אויס, שוין לאנג אויפגעפרעסן, אויסגעפוילט געוואָרן, גאָרנישט פיל איך. גאָרנישט ווארפט זיך אין מיר, גלייך פרעמדע וואָלטן געקומען.

בלאָנדער: ראַזא! קיינמאָל ווילט איר מיך נישט פאָלגן, היינט אויך נישט, כ׳האָב אייך געזאָגט: פארט אוועק, דאָ קענט איר נישט זיין גליקלעך; איצט וואָרן איך אייך נאָך, א גרויס אומגליק קלאפט אין אייער טיר!

רייזל: אן אומגליק?

בלאָנדער: וואָס דען, אין דער יידישער גאס זוכט מען דורך יעדן איינעם, צו געהערט ער זיך עפעס נישט אָן מיט חברה, און באלד וועט מען אוודאי אויסגעפינען וועגן אייך, ראַזא.

רייזל: אזוי? הם!.. יא, גוט. אָבער איך בין דאָך שוין לאנג ארויס! (ס׳הערט זיך קלינגען פון פאָדער־הויז) גיי, בלאָנדער, אריין אין קאָמעדאָר צו די געסט, דאָרט זיינען אלע, אז מ׳וועט זיך פרעגן אויף מיר, זאָג, אז איך קום באלד (דער בלאָנדער גייט אין עס־זאַל, רייזל גייט עפענען, קומט באלד צוריק מיט חלפן און סטארן)

חלף: געקומען? או וואַ! קיין מינוט קאָן איך זיך נישט אָפּרייסן פון קאמבאלאטש, א ביטערע פרנסה!

סטארע: אין א שלעכטער צייט געקומען דיינע, נישט אין סעזאָן,

חלף: א פגירה אין זייערע געדערעם, די וויטישע, אויפגעהויבן די קעפּ, מען קריכט זיי אין וועג אריין? ווילן זיך נישט מישן מיט אונדז? ווערטס ראָד געבראכן, וואָס טשעפּן זיי זיך גאָר צו בלאטע? שלאָגן פּרויענציימערס, אזוי העלפט אונדז גאָט, ווי זיי וועלן מיאוס אויסשפּילן, ווי גאָט איז מיר ליב.

רייזל: שלאָגן?

חלף: א באנדע יאָלדן זאָגן, אז זיי זיינען אַרבעטערס. האָבן זיך אריינגעריסן אין די "געסלעך" מיט אייזערנע שטעקנס און געשלאָגן די "פרויען", געוועזן קיינער, מען דארף זיך דאָך ווערן, די רעגירונג וויל ארויסגעבן א באפעל. אלע זאָלן מיר ארויס פון לאנד.

סטארע: ס׳וועט זיי העלפן ווי א טויבן אקטיאָר דער סופלאָר, אז מ׳וועט דארפן געלט וועט זיין ווי בלאָטע.

רייזל: געשלאָגן די מיידלעך?

ח ל ף: פארן אמת. וועל איך זיך ו׳עט קאפ אפשניידן! מיר מישן זיך עפעס אין זייערע ביזנעס? אז מיר זאלן זיי וועלן פארמאסערן בלייבט קיין איינער נישט אין לאנד, אנארכיסטן זיינען זיי!

ס ט א ר ע: די ערגסטע ביזנעס וועל איך האבן; נישט די וויטישע און נישט די בלאטע וועלן קומען צו מיר אין טעאטער. מ׳דארף א קוק געבן אויף די גרינגע געסט, וואס פאר א פובליקום ס׳איז...

ר י י ז ל: נו, קומט אריין (אלע דריי גייען אריין אין עס־זאל. דער סאלאן בלייבט ליידיק. באלד קומען פון דארטן ארויסביידע דאמען, די פרעזידענטן און וויצע אראפגעלאזט די נעז און אויפגערעגט)

ע ר ש ט ע ד א מ ע: האסט געזען אזוינס?

צ ו ו י י ט ע ד א מ ע: מען קאן נישט פריער דעם מענטש, ביז מען האנדלט נישט מיט אים.

ע ר ש ט ע ד א מ ע: ווי מיר, ס׳איז פינסטער געווארן אין די אויגן, ווען כ׳האב זיי געזען ארייננקומען.

צ ו ו י י ט ע ד א מ ע: כ׳מיין, מיין מאן איז א חכם; ער האט מיר געזאגט, אז די דאמע וואס גיט אזוי פיל געלט אויף אונדזערע סאסיעדאדן, האט א גרינגע פרנסה...

ע ר ש ט ע ד א מ ע: דאס פנים איז מיר רויט געווארן פאר שאנדע! מיט אזעלכע לייט צו זיצן ביי איין טיש!

צ ו ו י י ט ע ד א מ ע: און די צוויי, וואס זיינען ערשט ארייננגעקומען? ס׳מוז דא זיין דאס אמתע הויז! קום לאמיר אפציען באצייטנס; ס׳איז א בזיון צו דערציילן פאר די מענער!

ע ר ש ט ע ד א מ ע: איך מוז עס באלד מעלדן אויף א זיצונג, באלד מעלדן! ווי מיר, איך קאן דאך אומגליקלעך זיין. ווער דארף איר געלט, אז זי איז אזא בהורטע?

פ ע ס ע ל ע: (קומט אריין שטעלט זיך אין די טיר ווינקט און רעדט ארויס שטיל:) לייזער! לייזערל!

ל י י ז ע ר: (קומט אריין) וואס, מאמע? רופסט מיך אוועק פון טיש, — ס׳זיצן דאך מענטשן.

ע ר ש ט ע ד א מ ע: ס׳זיינען "האלבע פיש" און "האלבע מענטשן", — ווגנערמאן.

פ ע ס ע ל ע: יידישע קינדער! מיר געפעלט עפעס נישט די מעשה, אזא שווארצער, ווי האט מען געזען אזעלכע שווארצע יידן? ערגער ווי א ציגיינער, א בראך איז מיר נישט! ער מוז גארנישט זיין קיין ייד.

ע ר ש ט ע ד א מ ע: ס׳קאן זיך אלעם טרעפן, מומעשי!

פ ע ס ע ל ע: לייזער! ס'האריץ האָט מיר געזאָגט, איך זאָל נישט פאָרן; אויף דער עלטער געוואָרן א גויע. וואו איז ערגעץ די קיך? לאָמיך זען, צי מ'מאכט כאָטש כשר.

ר י י ז ל: (קומט אריין אביסל פארפינסטערט) מאמע! וואָס ביזטו אינמיטן דערינען אוועק פון טיש? ס'פאסט נישט אזוי, לייזער?

פ ע ס ע ל ע: מ'וועט קוקן, וואָס ס'פאסט, הערסט דאָך, טאָכטער: דער אָקס האָט א לאנגע צונג און קאָן נישט ריידן, דער מענטש האָט א קורצע — און טאָר נישט ריידן, ווייז מיר, וואו האָסטו די קיך, מן הסתם אינאיינעם מילכיקס מיט פליישיקס?

ר י י ז ל: דאָס זאָל זיין די קלענסטע זאָרג, מאַמע, די צוויי יידן, וואָס זיינען איצט אריין איז איינער אונדזער שוחט און דער אנדערער א חזן, (ביידע דאמען גיבן זיך א ריס ביים באַק, רייזל באמערקט) און איר, סעניאָראַס, גייט שוין טאקע?

צ ו ו י י ט ע ד א מ ע: ס'איז אזוי אויך היימלעך, ס'פעלט דען מענטשן דאָ? (גיט איר די האנט) צום ווידערזען!

ר י י ז ל: גייט געזונט!

ע ר ש ט ע ד א מ ע: א גוטע נאכט, מומעשי, זאָרגט זיך נישט, ס'איז דאָ אויך א יידישע שטאָט, א גוטע נאַכט! (ביידע גייען ארויס)

פ ע ס ע ל ע: הערסט דאָך, טאָכטער, נישט באשערט דיין מאמען קיין נחת.

ל י י ז ע ר: איך וויל אויך עפעס רעדן מיט דיר, שוועסטער: ס'איז נישט קיין צוועק אזוי, דאָ איז נישט פאר אונדז! ס'איז צו נגידיש, מירן זיך בעסער דינגען א דירה, איך מיט דער מאמען. איכל ארבעטן שוסטעריי, איך וועל זיך דאָ אויך גוט פארדינען. וואָס דארפן צוויי מענטשן? כ'וויל נאָר, זאָלסט אונדז אויסבאָרגן אויף אַ דירה, כלים צו דער ארבעט האָב איך מיטגענומען.

פ ע ס ע ל ע: ס'האריץ האָט געזאָגט, מ'וועט נאָך דארפן זיי באנוצן.

ר י י ז ל: ס'זענט דאָך ערשט געקומען, וואָס איז מען שוין נישט צופרידן? וואָס יאָגט מען זיך שוין וועגן א דירה, — מען טרייבט ארויס?

ל י י ז ע ר: דיין מאן איז זייער א גוטער מענטש, א גרויסער מאן, מיר זיינען פראָסטע מענטשן, אזוי ווי איך זאָג, רייזל, עט זיין גלייבער.

פ ע ס ע ל ע: געפאָרן אזוי ווייט און ארייננעפאלן! כ'מיין דיך טאָכטערלעב, אזאַ שווארצער, ער מוז גאָרנישט זיין קיין ייד, ווינד איז מיר,

א געשמדטע טאָכטער...

רייזל: כ'בין נישט געשמדט, מאמע! כ'וועל נישט נויטן אייך דאָ צו וואוינען. איך האָב געשטרעבט אייך צו ברענגען, צעברעכט איר מיר נאָך דאָס שטיקל לעבן, וואָס האלט זיך אויף א צונויפגעקניפטן פאָדעם (ס'קומען אריין חלף, סטארע, קוואָקע און אָדעסערין)

חלף: מ'לאָזט איבער געסט און מ'גייט ארויס?

סטארע: עפּעס איז דאָ א טראַגישע סצענע..

רייזל: הערט כאָטש, וואָס א מענטשן פעלט איין: "איך בין געשמדט", —

קוואָקע: מיינע שונאים, הלוואי אלע יידישע טעכטער זאָלן אזוי זיין געשמדט.

חלף: נארישע יידענע, מ'האָט אייך עפּעס איינגערעדט? די צוויי "וצדקתדס", וואָס זיינען דאָ געווען? מיר גלויבט, איך בין א ייד, וואָס האָב נאָך אין מיין לעבן קיין טריפה נישט געגעסן, 40 טעג בין איך געפאָרן מיט דער שיף אהער, 40 טעג, מיט 30 יאָר צוריק, האָב איך בלויז מיט טרוקנס געלעבט, זאָל דער מענטש זאָגן (ווייזט אויף סטארען)

פּעסעלע: אָבער דער מאַן איז דען כאָטש א ייד?

חלף: אז מ'זאָגט אייך, זי איז נישט געשמדט, מיין טאָכטער זאָל זיך אזוי שמדן, ווי זי איז געשמדט, כ'קאָן אייך שווערן ביי די ציצות. איר זעט? (שפּילעט זיך אויף די וועסט, ווייזט א טלית קטון) ביי די ציצות קאָן איך אייך שווערן! איר מיינט, אז דאָ איז שוין נישטא קיין יידישקייט?

לייזער: וואָס וועט מען דאָ טון? לאָמיר זיך דינגען א דירה און וואוינען פאר זיך.

סטארע: דאָס איז ערשט דער פּראָלאָג, ס'וועט נאָך זיין 4 אקטן מיט אן עפּילאָג, לאָמיר גיין, דער סאלאָן מוז שוין זיין אָפן. מומע! קומט בעסער אין טעאטער, וועט איר זען אביסל יידן דאָ איז דאָ.

קוואָקע: מיר האָבן א גוט טעאטער, אלע מאָל אן אנדער געשלעג.. זעסט, מויד, כ'האָב דיר געזאָגט, אז מ'וועט זיך פּאררעדן. לאָמיר שוין טאקע גיין. יאָ רייזעלע, מעגסט עפּעס צושטייער געבן אויפן בית עולם, א גרויסע נדבה, אז גאָט האָט דיר יאָ געהאָלפן אז דו קענסט...

פּעסעלע: זיי האָבן קיין בית עולם נישט, ווינד איז מיר! זעסט שוין, לייזער, אז מ'קלינגט איז א חגא. מ'האָט געזאָגט, אז מען

ליגט מיט א צלם צווישן גוים, נאָכדעם נעמט מען אָרוים און מע פארברענט.

רייזל: איך האָב שוין געגעבן אויף א היליקן אָרט 5 טווזנט טאָלער.

קוואַקע: צעשמעלצט דיר די קאַשע מיט די וויטישע? גערענק, ס׳וועט דיר אויספאלן באַקעס, ס׳איז געוואָרן די אמתע שטיקל סחורה, די שמדניצע!

פּעסעלע: א?!

קוואַקע: נאָך ערגער ווי געשמדט, א יידיש קינד זאָל נישט וועלן געבן אויף א בית־עולם, א בית עולם פאר אייגענע שוועסטערן און ברידערן.

רייזל: פאר די "ברידערן" האָב איך גענוג געגעבן: לאַנגע יאָרן זיך געוויקט אין אייגענעם וויטיק און זיי זיינען געקומען צום גרייטן און אויסגעזויגן דעם מארך, ווי א פּיאַווקע דאָס בלוט! פאר וואָס האָבן די ברידערן ביז איצט נישט געזאָרגט פאר אן אייגן בית עולם פאר די צעבראָכענע ביינער פון די שוועסטערן וועגן? די שוועסטערן האָבן זיי ווייניק געלט געגעבן? אויף קאָרטן שפּילן און אויף ראָ־לעטים? אויף שכורן און ארומגיין ליידיק? וואָס טויג די שוועסטע־רין א גוט אָרט, אז מ׳באַגראָבט זיי סיי ווי נישט? צעקרישלט ווערן זייערע לייבער און זייערע געדערים — ארייגעוואָרפן אין מיסט־קאסטנס? וועלכע שוועסטער איז דען באַגראָבן געוואָרן ווי א מענטש־לעך באַשעפעניש אין דער ערד? סיידן אזוינע גבאיטעס ווי איר.

פּעסעלע: ווינד איז מיר, וואָס פאר א מדינה דאָ איז.

לייזער: קום, מאמע, אין אונדזער חדר. מ׳זאָל דערלעבן מאָרגן, וועט מען שוין וויסן וואָס צו טון.

פּעסעלע: האָסט דאָך אליין געהערט, ווי דאָס מענטש האָט זי אָנ־גערופן "שמדניצע"!

לייזע: מאמע, איך הויב אָן פארשטיין, וואָס דאָ איז, מאמע, וואָס דאָ קומט פאָר! דו ווייסט נישט, מאמע, לאָמיר שוין גיין! שוין גיין!

רייזל: ניין, דו ווייסט נישט, מאמע, כ׳בין נאָך ערגער ווי א גע־שמדטע; א געשמדטן איז מען מוחל, מיר איז מען נישט מוחל. (לייזער קראצט זיך מיטביידע דעם קאָפּ, רייסט די האָר)

ד״ר. סילווא: (פאלט אריין פון דער טיר) אלץ נאָך, סעניאָרעס, וועגן זעלבן? איך האָב דאָך געבעטן...

רייזל: אלע אויף מיר, אלע, דו, דאָקטאָר, קאָנסט מיר העלפן דיין רעוואָלווער גיב מיר, אז נישט, וועל איך מיר באַרגן ביי א מאַטראָז.

ד ר. ס י ל ו ו א: וואָס גייט דאָ פאָר, סעניאָרעס?

ה ל ף: נאַרישקייטן, ווייבער זיך צעוועדלט, לאָמיר טאַקע גיין. א גוטע נאכט, א גוטע נאכט, מומע! נעמט אייך נישט צום הארצן (אלע דריי גייען ארויס)

ל י י ז ע ר: קום, מאמע, אין אונדזער חבר. מ'זאָל דערלעבן מאָרגן, וועט מען שוין וויסן, וואָס צו טון.

ר י י ז ל: איר מיינט, אז איך בין אינדערהיים, וואָס איר האָט מיך פארזאָרגט? דינען האָט איר מיך געיאָגט, א דינסט־מויד זיין און אייך ברענגען ס'געלט?

ד ר. ס י ל ו ו א: דאָנאַ ראָזינאַ!

פ ע ס ע ל ע: אז דער טאַטע איז געלעגן אויף דער אסמא... לאָמיר גיין לייזער, ווייסט וואו ס'ליגן אונדזערע זאכן? (ביידע גייען ארויס).

ר י י ז ל: (פאַלט אויף די קניען פאַרן ד"ר סילווא) דאָקטאָר מיינער, איך בין אזוי אומגליקלעך.

ד ר. ס י ל ו ו א: ראָזאַ, ראָזינאַ! וואָס פעלט דיר? שטיי אויף, נאַרעלע, שטיי אויף, ס'איז ניט שיין.

ר י י ז ל: ס'איז אזוי שלעכט, אזוי שווער, אַלץ האָט זיך פארנומען, די וואָראַנעס גייען נאָך, מ'יאָגט מיך, דאָקטאָר, פריינט מיינער.

ד ר. ס י ל ו ו א: ווי לאַנג דיר איז אנגענעם מיין פריינדשאַפט, ראָזינאַ, געניסטו די שוץ און גליק. איך האַלט דיך נישט ווי א צופעליקע פרוי, ווי א צייטווייליקע געליבטע, נאָר ווי אן אייגענע, ווי א געטרייע, זעסט דאָך, אז אַלע טירן און אַלע סודות זיינען פאר דיר נישט פארשלאָסן, פארוואָס ראָזיטאַ, זאָלסטו נישט גליקלעך זיין? ליידן אין דיין הארץ ברענט אזוינס, וואָס קאָן דיר דאָ קיין רו נישט געבן.

ר י י ז ל: די שטנס און די שרעק, וואָס גייען מיר נאָך, פארטווישן דאָס זיסע גליק אין בימערן כּם.

ד ר. ס י ל ו ו א: איבערגעגאָסן ביזטו אין אן אנדערן אינהאַלט; ביזט איינגאַנצן אנדערש, נישט די אפילו, וואָס איך האָב דיך מיט חדשים לאַנג געקענט; איך באַוואונדער דיך, דיין איבערבייטן זיך, דיין אויסטון זיך איינגאַנצן פון יענער הויט, ביזט מיינע, ווי לאַנג דו פילסט זיך גוט אין מיין נאָנטקייט, ביזטו מיינע.

ר י י ז ל: דאָרט אין יענעם לעבן, זאָרגט מען נישט פארן שפּעטער, נישט פארן מאָרגן: אזוי לעבט מען אן א ציל, ס'איז יעדע מינוט גוט, און ס'איז יעדע רגע ביטער, כאָטש מען ווייסט אז מאָרגן

קען מען אויסציען די פיס אין א שפיטאָל, אָדער קריגן אַ מעסער
סיי פון אייגענעם יונג, אָדער פון א שיכורן זעלנער.
אָבער ווי לאַנג מען איז אין יענעם לעבן, זאָרגט מען נישט, יעדע
שעה איז א לעבן פאר זיך. גייט מען נאָר ארויס, טרעט מען אריי־
בער די שוועל פון דאָרט, אזוי הויבט זיך אָן זאָרג.

ד ר. ס י ל ו ו א: וואָס דאַרפסטו דען זאָרגן, ראזיטא, ווי לאַנג מיינע
אויגן זיינען אָפן. (הויבט זי אויף)

ר י י ז ל: כ'האָב דיך איינעם, איין פריינט צווישן אזוי פיל קראָען. איך
האָב מורא, דיין האַרץ קאָן דאָך אמאָל זיך אויך באקערן, — וואָס
וועל איך טון? כ'ווייס נישט, צי איך האָב דיך ליב, — אזא איי־
נע ווייסט נישט פון ליבשאַפט, נאָר צו קיין אנדערן וואָלט איך
זיך נישט אָפּגעבן, ווי א הונט בין איך דיר געטריי. ביזט גרויס.
פארשטייסט, דאָקטאָר, איך בין גאָרנישט, כ'בין נישט קיינעמס.
מיין מאמע און ברודער וועלן אויך אוועק פון מיר, כ'בין אָן א נאָמען
כ'בין קיינער. וואָלט איך חתונה געהאט מיט אן ארבעטער, וואָלט
מען אריין צום ריכטער און ארויסגענומען א ביכל: מאַן און ווייב!
— וואָלט איך געווען "עפעס", צי איך וואָלט אים ליב געהאט צו
ניין, וואָלט איך געווען זיינע, אָבער דו, דאָקטאָר, ביזט גרויס און
רייך, און ווי קאָן איך וועלן אזא זאך?..

ד ר. ס י ל ו ו א: ראזיטא מיינע! פאר מיר וואָלט עס געווען אזא גליק,
אזא גרויס גליק. יאָ, ווען דו ווילסט ווערן געזעצלעך מיין
פרוי. היינט גייען מיר אין טעאטער צו אייך, אין איזראעליטישן
טעאטער, צווישן די אקטן האָב איך זייער קאָמיסיאָן צוגעזאָגט צו
האַלטן א רעדע. אָבער מאָרגן גלייך צום ריכטער. אז דו באשטייסט.

ר י י ז ל: יאָ... ווייל איך ט ר אָ ג... איך שווער, אז נאָר פון דיר, דאָק־
טאָר, נאָר פון דיר.

ד ר. ס י ל ו ו א: וואָס? איז אמת דאָס? גאָט מיינער, וואו איז דיין מאַ־
מע? וואָס הייסט, זי וועט אוועקגיין אז דו, א ז ד ו ט ר אָ ג ס ט!
ניין, איך וועל נישט לאָזן! לאָמיר זי מיטנעמען אין טעאטער אריין.
מיט אונדז וועט זי זיין, וואָס הייסט זי גייט אוועק? וואו איז זי?
מוטער! מאדרע! (קושט ראזאן און רופט) מאדרע! מאדרע! (לויפט
אריין אין צווייטן צימער רופט אַלץ הינטער די קוליסן:) מאדרע!
מאדרע!

ר י י ז ל: (פאַרוואָרפט דעם קאָפּ צו די טני. וויינט היסטעריש).

(פאָרהאַנג)

די רויטע שנור

דריטער אקט

הינטער די קוליסן פון א סאלאָן־טעאטער; דעקאָראציעס מיט א לייוונט־טיר צו דער בינע. לייטערס, ברעטער, שטריק, טישלעך און רעקוויזיט. אויף דער וואנט א שפּיגל ביי וועל־כן ס׳זיצט סטארע און גרימירט זיך אלס "יואל קוואטש" פון דער פּיעסע "א מענטש זאָל מען זיין". די גאנצע צייט איז א געגיי פון מענטשן, גרימירטע און נישט גרימירטע, אקטיאָרן, אקטריסעס. אין דער זייט זיצט א פייערלעשער און דרימלט.

סטארע: (גרימירנדיק זיך זינגט אונטער) "אונדזער נחת אונדזער פרייד זיינען נאָר ווייבער.
ווייבער, ווייבער, ווייבער".

אן אקטיאָר: (גרימירט אלס "בנימין" קומט ארויס פון א לייווענטן טירל. האלט א ביכל און זינגט פאר זיך:)
..."ווילסטו דיר א נאָמען ערווערבען
ס׳זאָל בלייבען נאָך דיין שטערבען
וואַרף אוועק דעם פוסטן יחוס,

סטארע: (כאפּט פריער אויס) א מענטש זאָלסטו זיין" (פּויזע) — שווער יאָלד צו זיין א מענטש אין די לענדער, האַ?

אקטיאָר: פאר וואָס שווער? אומעטום איז דאָ מענטשהייט.

סטארע: ווי דו זעסט מיך לעבן, נאָך שווערער ווי ליטעראטישע פּראָזע. — פארשפּיץ מיר דאָס בערדל, אָט דאָ. (דער אקטיאָר העלפט אים גרימירן) יאָ, ס׳איז א בראָך צו דער קונסט אז "סטארע" שטעלט מען נישט ארויס אויף דעם אפיש... מען שעמט זיך מיט

מיר, כ'בין א בלאַטער אקטיאָר, כ'שפּיל פאַר יענע, פאַר די "פּיש"...
וואָס זשע האָט מען מיך גערופן? האַ, ביי אדלערן בין איך געווען דער ערשטער קאָמיקער... הלוואי לעב איך אזוי, מיין נאָמען איז גע־ווען געדרוקט באַלד אונטער זיינעם מיט די גרעסטע אותיות, און דאָ שעמט מען זיך. כ'האָב ביי די וויטישע מער "פּאַטריאָטן", ווי ביי די בלאַטע. ווערסט זען ווי מ'וועט אפּלאָדירן, הלוואי לעבן מיר ביידע אזוי...

אקטיאָר: איך אויף אייער פּלאַץ וואָלט נישט געגאַנגען שפּילן, אז מען דאַרף אייך, וואָס שעמט מען זיך?

סטארע: אמאָל מוז זיך דער לייב בוקן צום פוקס... אז יענע גייען נישט היינט אין טעאַטער אריין. זיי האָבן מורא, נישטאַ פאַר ווע־מען צו שפּילן, נאַר! ווען איך דאַרף נישט נויטיק דעם טאַלער, הייסט נישט מיין נאָמען "ייד" צו איך וואָלט גיין אהער, איך לאָז אדורך אין איין נאַכט מער אין קאָרטן, ווי דער פּרעזידענט, דער שיינער ייד, גיט אויף דער סאָסיעדאַד. זאָל מיר גאָט אזוי העלפן!
— האָסט נישט קיין רויכערדיקס?

אקטיאָר: יאָ. (גיט אים א סיגאַרעטל) ביטערע ביזנעס... ביטערע...

סטארע: א דאַנק. (פאַררויכערט ביים ליכט) דו ביזט דאָך א ווי־טישער אקטיאָר, א מענטש וואָס מ'קען זיך אויסריידן ס'האַרץ...

פּייערלעשער: סעניאָר! דאָ איז פאַרבאָטן צו רויכערן!

סטארע: אָט שוין. (פאַרלעשט איר פאַרשטייט: וואָס האָט צו טון קונסט מיט "פּאָליטיקע"? א טעאַטער איז א באָד, ווער ס'וויל מעג קומען, א נפקא מינה זיי, מיר. מ'גייט דאָך זען די קונסט, פאַר וואָס ביי אונדז אין לאָדזש? (פאַררויכערט ווידער)

אקטיאָר: דאָ איז נישט לאָדזש, ס'איז עפּעס אנדערש דאָ.

פּייערלעשער: סעניאָר, מ'טאָר נישט רויכערן!

סטארע: (פאַרלעשט) דו מיינסט אז איך בין שולדיק? אלץ די ווי־טישע! פּעקלעך האָבן זיי מיך געהייסן טראָגן, נישט טעאַטער. מיינע ביינער האָב איך אָפּגעקוועטשט אויף די ברעטלעך, כ'בין שוין לאַנג איבערגעקומען לאַמפּן־פיבער, זאָל איך אויף דער על־טער אוועקוואַרפן די בינע און זיך נעמען צום פּעקל?... (פּויזע) אזוי פיל טויזנטער זאָל איך האָבן צו מיין בענעפיס און דו אויך, כ'בין דיר נישט קיין שונא, וויפיל ס'וועלן היינט זיין "חברה".. צו מיר האָט מען טענות, איך זינג ביי יענע לייט אויף בריתן און חתונות, די וויטישע פאַרקויפן נישט צו די חברה־לייט? וואָס איז?

ס׳איז מיין סחורה, פרנסה, איך קוק ווערמען נאך דאס ברויט?

אקטיאר: איי חבר, סאיז נישט אזוי: קונסט איז נישט קיין סחורה, און דער וואס דינט דער קונסט, דער וואס באטראכט די בינע פאר א העכערע זאך, טאר זיך נישט אראפלאזן, טאר זיך נישט פאר־פלעקן, א קינסטלער טאר זיך נישט גלייכן צו קיינעם, יעדע מינה קוקט מען אונדז נאך, יעדן טריט היט מען אונדז, יעדע תנועה פארשט מען נאך. אין יעדן קנייטש דארף מען ריין זיין, אין יעדן ווינקל — ווייס זיין, — פארקערט, דאס פובליקום מוז זיך פאר־קוקן אויף אונדז, זיך א ביישפיל אראפנעמען פון אונדז.

סטארע: (כמעט געריהרט כאפט יענעם אן ביי די הענט) פריינט! איז מיין נאמען נישט מענטש, אויב די ברעטלעך זיינען נישט ביי מיר אן ארון קודש... מיין נשמה זאל אזוי הייליק זיין ווי די בינע איז מיר הייליק ווען איך וואלט געוואלט זיין אן אמתער חברה־מאן וואלט איך דאך קעשענעס מיט געלט ארומגעטראגן, נישט דארפן מ׳זאל מיר צאלן א קאוועלע, וואס לאזן זיי מיך נישט די וויטישע, וואס באיקאטירן זיי מיך? איך קאן דיר ווייזן בריוו פון אדלערן, וועט איר זען ווער איך בין, כ׳דארף זיך בארימען? הלוואי העלפט מיר אזוי גאט, ווי איך וואלט געשפילט בלויז קונסט. (מען טופעט און מען קלאפט הינטער די קוליסן) נו, מען מוז דאך האבן וואס צו קייען. וואס טו איך אזוינס? כ׳זינג אויף בריתן? לייבעלע בער־לינער דער קאמיקער פון קאמפאניעצנס טעאטער האט נישט גע־זונגען אויף בריתן? זיינע טריט קושט מען דאך, א טייערער אק־טיאר דאס איז. מען לאזט נישט ברודער, ס׳איז א קאטארגע דא, נישט קיין שטאט פאר טעאטער (אקטיאר גייט ארויס)

חלף: (קומט ארויף אן א היטל) דו ביזט דאס, הייזעריקער?

סטארע: יא, וואס איז דען חלף?

חלף: קוק אן א "מאזשגאר"! ווי דאס האט זיך איינגעריסט, א פרנסה... טפו! דו הערסט סטארע בלוט וועט זיך נאך היינט דא גיסן אין די גאסן, מיין קאפ זאל מיר אזוי דינען... אז איך זאג בלוט!

סטארע: פאר וואס איז דאס, חלף?

חלף: פאר וואס? (מען קלאפט און מ׳רוישט הינטער די קוליסן אין טעאטער זאל) איבער דיר, דיר... אלץ איבער דיר... דו הערסט וואס ס׳טוט זיך?

ס ט א ר ע: איבער מיר?
א ק ט י אָ ר: (קומט צולויפן) א סקאַנדאל איז, א סקאנדאל!
ח ל ף: זיי זיינען געוואויר געוואָרן אז דו טרעטסט אויף, ווילן זיי נישט לאָזן.
א ק ט י אָ ר: א סקאנדאל! סקאנדאל.
ס ט א ר ע: נישט לאָזן? איך האָב מיך געבעטן? געשיקט נאָך זיי בערל?
ח ל ף: אזוי פאַרשעמען א מענטש, פאַרוואָס? פאַרוואָס? (ס׳קומען ארויף די צוויי דאמען: די פ ר ע ז י ד ע נ ט ן און ו ו י צ ע אין שווארצע זיידענע קליידער, מיט זיי קומט א ב ל א ס ע ר יונגערמאן און ס׳שטופן זיך אריין אסך פון פ ו ב ל י ק ו ם)
ע ר ש ט ע ד א מ ע: מען דערקענט נישט. — ווער איז דער סעניאָר סטארע?
ס ט א ר ע: איך בין עס, וואָס איז דען?
ע ר ש ט ע ד א מ ע: סעניאָר סטארע! די קאָמיסיאָן האָט באַשטימט... די מענטשן פּראָטעסטירן... מ׳וועט אייך באַצאָלן דאָס גאַנצע און איר זאָלט נישט שפּילן, די מענטשן פּראָטעסטירן...
ס ט א ר ע: וועלכע מענטשן? ווער זענען דאָס מענטשן? מאדאם דאָ טאָר מען נישט ארונטערקומען, דאָ טוט מען זיך איבער!
צ ו ו י י ט ע: זי איז די פּרעזידענטן, זי...
ס ט א ר ע: פּאַרלאָזט די גאַרדעראָב מ׳דאַרף זיך נאָך איבערטון זייט אזוי גוט, (ווייזט מיט דער האַנט צו דער טיר) אלע, אלע גייט אריין אין סאַלאָן. חלף! בערל טו מיר א טובה און גיי אויך, מ׳דאַרף נאָך גרימירן די אנדערע.
ע ר ש ט ע ד א מ ע: מ׳באַצאָלט אייך וואָס האָט איר מורא צו האָבן! אָט דער יונגערמאַן וועט שפּילן דאָס זעלבע וואָס איר.
צ ו ו י י ט ע ד א מ ע: סי סעניאָר! אז די מענטשהייט וויל נישט...
ס ט א ר ע: (צום יונגנמאַן) איר? איר ווילט שפּילן?
י ו נ ג ע ר מ אַ ן: יאָ.
ס ט א ר ע: איר זענט אַן אקטיאָר?
י ו נ ג ע ר מ אַ ן: ניין, א ליבהאָבער.
ס ט א ר ע: איר האָט שוין געשפּילט די פּיעסע ״א מענטש זאָל מען זיין״?
י ו נ ג ע ר מ אַ ן: יאָ.
ס ט א ר ע: די ראָלע פון יואל קוואטש?

יונגערמאן: יאָ.

סטארע: טאָ רוקט זיך ארויס דורך וואנעט איר זענט געקומען, א סוף! (גיט אים א שטויס) דו הינטישער יאט, א רוח אין דיינע אלע אברים אריין!

צווייטע דאמע: שלאָגן גאָר?... גיי רוף פּאָליציי.

חלף: איר זאָלט שוין גיין, אראָפּגיין פון דער בינע!

ערשטע דאמע: איר? שוין זאָלט איר ארויסגיין, קיין איין סענט קריגט ער נישט. חברה זיינען גאָר דאָ, ארויס זאָג איך אייך פון אונדזער טעאטער!

חלף: איך צעשפּאָלט דיר די געהירן דו פארעפּישטע דינסטמויד, דו!

ערשטע דאמע: (שרייט) גוואלד! מ׳שלאָגט!

צווייטע דאמע: (שרייט ארויס דורכן טירל) סעניאָרעס! העלפט, די "לייט" שלאָגן דער פּרעזידענטן! (ס׳ווערט א גרויסער ליאַרם, מענטשן פונם טעאטער קומען ארויף. פון הינטן שרייט מען. מע׳ כאפּט זיך שלאָגן. אן אויסטויש פון העַנט און פויסטן. דער פייער־לעשער מישט זיך אריין. ס׳פאלט דער פאָרהאנג. דער יונגערמאן באווייזט זיך אויף דער ראמפּע און רעדט אראָפּ צו פּובליקום)

יונגערמאן: יידן! סעניאָרעס! בארואיקט זיך סעניאָרעס, מיר ווען שפּילן טעאטער, שא, בארואיקט זיך. מיר זיינען... כ׳בעט רו! סע־ניאָרעס! מיר וועלן שפּילן, מיר די בעסטע, די ארנטלעכע!... זיצט אויף די פּלעצער אן זיי!... זיי מעגן זיך שלאָגן. מיר... (א טומל אין זאל, מען שרייט מען טומלט. מען הויבט זיך אויף. ס׳רוקן זיך שטולן. הינטער דעם פאָרהאנג קלינגט מען. ס׳ווערט ליכטיק אין זאל. אויף דער ראמפּע קומט ארויף סטארע האלב גרומירט)

סטארע: האָכגעשעצטעם פּובליקום! (א טומל. מען שרייט "אראָפּ" דער גלאָק הינטער דער פאָרהאנג קלינגט. ס׳ווערט צוריק פינסטער אין סאלאָן) געשעצטעם פּובליקום! איך סטארע דער באוואוסטער ארטיסט פון גאַנץ...

קולות: אראָפּ!... אראָפּ!

סטארע: איין וואָרט, איינס (שרייט הויך) מיינע דאמען אונד העררן, לאָזט זיך דינען וועט איר הערן די גערעכטיקייט (ס׳ווערט שטי־לער), אן ארטיסט איז.. כ׳וועל זיך נישט פארענטפערן, נאָר די גערעכטיקייט דארף זיין דאָס גרעסטע,, שוין באלד פינף און צוואַנ־ציק יאָר ווי איך שפּיל יידיש טעאטער...

קולות: גענוג, אראָפּ! ששששש סעניאָרעס לאָזט ריידן! אראָפּ! ארויס

ארויס! שששש לאז ער ענדיקן שששש!

סטארע: איך שפּיל טעאטער פאר אלעמען, פאר דעם גאנצן יידנטום. איך פרעג נישט קיינעם קיין פּאספּאָרט ווער ער איז, יעדער מענטש איז גלייך, אלע זיינען מיר ברידער און שוועסטער! (ס'ווערט א גרויס טומל)

קולות: נידער מיט די "לייט"! נידער נידער! (דער גלאָק קלינגט ס'ווערט ליכטיק)

סטארע: (רייסט איבער דעם טומל) און אז איך שטיי אייך נישט אָן צום יחוס? וואָס זענט איר מיט מיר פאר א מחותן? נאט, איך שפּיל נישט (רייסט זיך ארום דעם גרים. ס'פּובליקום אפּלאָדירט) וועט מען זען ווער ס'וועט שפּילן "יואל קוואטש" וועט מען טאקע זען! (לויפט אראָפּ).

פּרעזידענט: (רייסט זיך ארויף אויף דער ראמפּע צעקנייטשט און אויפגערעגט, רעט אראָפּ צום פּובליקום) סעניאָראס אי סעניאָרעס! מיר דארפן נישט... מיר... יענע "לייט"!... מיר האָבן דערוואקסע-נע קינדער... טעכטער. מיר, סעניאָראס, מיר דארפן נישט... זאָלן זיי ארויסגיין וועט מען שפּילן... (היסטעריש) זאָלן זיי ארויסגיין! (טופּעט מיט די פיס) לאָמיר זיי צוריקצאָלן ס'געלט! דערוואקסענע קינדער האָבן מיר!

איינער: (שרייט ארויף) סעניאָרא פּרעזידענטן! מ'האָט געהיט מ'האָט יענע נישט אריינגעלאָזט!...

ערשטע דאמע: אָט אָ דאָ זיצן זיי, דאָ אין דער לאָזשע! (ווייזט מיטן פינגער אין דער לאָזשע וואו ס'זיצט רייזל און דר. סילווא, ס'ווערט א געקוקעריי. פון פּובליקום לויפט מען צו. רייזל גיט א געשריי "אוי" חלשט. דער טומל ווערט גרויס. מען טראָגט זי ארויס.)

חלף: (וואקסט פון ערגעץ ארויס) בלוט וועט זיך גיסן אין די גאסן א רוח אין ענקערע געדערעם! (מ'לויפט צו צו אים. מ'דראָט מיט פויסטן. מ'שטופּט אים אראָפּ. די מוזיק שפּילט ווידער. דער בלאָנ-דער באווייזט זיך אויף דער ראמפּע מיט א גלאָק אין האנט, קלינגט אזוי לאנג ביז עס ווערט שטיל אין סאלאָן. דער אָרקעסטער רייסט איבער ס'שפּילן)

בלאָנדער: (קלינגט זיי איבער מיטן גלאָק) בארויקט זיך חשובער עולם. איך וויל נאָר בלויז מעלדן אז דער געערטער דעפּוטאט

דר. סילוואַ וועט היינט נישט רעדן.

קולות: פאַר וואָס? זאָל ער יאָ רעדן.

— — זאָל ער ריידן דאָקטאָר סילוואַ וועגן זיין געזעץ.

— — יאָ. ריידן!

— —זאָל ריידן!

בלאָנדער: צום באַדויערן! ער האָט זיך געהייסן ענטשולדיקן וואָס ער קאָן נישט ריידן, וואָס ער קאָן גאָרנישט זאָגן. איר האָט זיך אריינגעשטאָכן מיט פאַרזשאַווערטע שפּיזן אין זיינע אָפענע וואונדן.

קולות: וואָס? וואָס?

— — רעדט קלאָרער! דייטלעכער!

בלאָנדער: דאָקטאָר סילוואַ וועט נישט ריידן. דאָרטן זיצט ער און קלויבט צענויף רעשטלעך בראָכווארג פון אַ מענטשלעך לעבן!

עולם: וואָס? וואָס?

— — וואָס מיינט איר?

— — קלאָרער, דייטלעכער!

בלאָנדער: איר ווייסט נישט? דער טונקל הויטיקער וואָס האָט אַזאַ העל האַרץ און קעמפט צו פאַרטיידיקן דאָס צרעת וואָס קלעפּט זיך אַזוי צו אונדזער נאָמען, האָט דאָך אַ פרוי פאַר זיך פון יענע טמאַ־ווינקעלעך גענומען.

עולם: אַזוי?

— — וואָס, וואָס?

— — וואָס גייט עס אונדז אָן?

בלאָנדער: ס'גייט אייך יאָ אָן. זי איז דאָך די מאַראַם ראָזאַ. זיין פרוי איז זי דאָך. מען דאַרף דאָך איר קאָנען, מ'דאַרף דאָך איר פאַרשטיין אַזוי ווי איך... ניין, ווי ער, ווי דאָקטאָר סילוואַ. פון פינסטערן נעסט האָט ער זי אַרויסגענומען אַ ווייסע היים איר גע־געבן: זיינען דאָ ביי אונדז אַזעלכע מענער וואָס זאָלן פון שוואַרצן הפקר אַרויסהויבן יידישע טעכטער און זיי שטעלן אויף דער מדרגה פון פרויען און מאַמעס? (אַ טיפע געדריקטע שטילקייט אין סאַ־לאָן) נו, זי האָט דען נישט קיין מאַמע? היינט איז געקומען איר מאַמע, אַן אַלטע יידענע, אַ פרומע און אַן ערלעכע. אודאי האָט זי אַ מאַמע, און אַ ברודער אויך. איר אַלע האָט דאָך מאַמעס און ברידער. און יענע דאָרטן וואָס זינקען אין חושך פון די פינסטערע

געפֿלעך — האָבן אויך מאַמעס. ווייסט איר דען וועלכער גורל ס׳הוזקט פֿון אונדזערע שוועסטער? קעמפֿט קעגן די, וואָס שעפּן שוואַרצע פֿאַרדינסטן פֿון ווייסע הויט. רייניקט אויס די תּלינים וואָס פֿירן צאַרטע נשמות פֿון מענטשלעכע טעכטער צו די טמאַ־תּליות. ברענט אונטער זייערע טריט, ווי אַ מגיפֿה וואָלט דורכגע־שפּאַנט! אויף אונדז יידן פֿון דעם יונגן זוניקן לאַנד איז אויסגע־פֿאַלן דאָס שוואַרצע מזל זיך מתעסק צו זיין מיט צרעת, וואָס קלעפּט זיך אַזוי קרעציק צו צו אונדזער נאָמען. נעמען מיר רידעלס און לאָפּאַטעס און זיינען מטהר די וועגן פֿאַר די, וואָס וועלן קו־מען דאָ זייער היים זיך מאַכן. מיט ביידע הענט גייען מיר אַרויס צו אַ מלחמה: פֿאַר יעדן שפּאַן ערד — מיט בלוט באַצאָלן! מיר גיבן צו שטייער אַ טרויעריג, אָבער אַ דערהויבן בלעטל צו דער גע־שיכטע. דאָך אונדזער שכל דאַרף לויטער זיין ווי אונדזערע מחשבות, אין אונדזערע הערצער דאַרף גליען דער רחמים־פֿונק ווי דער האַס צו יענע ברואים אין אונדזערע אויגן. אָבער דעם דאָק־טאָר סילוואַס פֿרוי, די מאַדאַם ראָזאַ און אַסך אַנדערע פֿרויען, וועלכע האָבן מענער פֿון אונדזערע רייען, דערווייל בלויז ביי זיך אין די רעיונות, זיי טאָר מען נישט באַליידיקן אויב זיי זיינען פֿאַרפּייניקטע, אויב זיי זיינען בלינדע וואָס זוכן דעם גלייכן וועג צו געפֿינען

פֿון עולם: נישט אמת!

בלאָנדער: ס׳איז יאָ אמת: אַ רויטע שנור איז אויף ראָזאַס האַלדז געהאַנגען איז ער ווייס געוואָרן. אַ סמן אַז די זינד איז איר פֿאַרגעבן!

פֿון עולם: נישט אמת!

— — יאָ אמת!

— — (טייל לויפֿן אַרויף צו דער ראַמפּע שטופּן אים. אַנדערע לאָזן נישט. דער פֿאָרהאַנג גייט אויף. זעט זיך ווידער די זעלבע סצענע פֿון אָנהויב אַקט. מען מונטערט רייזלען. נעבן איר ד״ר סילוואַ מיט אַ גלאָז וואַסער. חלף און סטאַרע שטייען אַרעסטירט, געהיט פֿון צוויי ציווילע פּאָליציי־אַגענטן)

חלף: אַסך פֿון אונדזערע — אַרעסטירט; מעג מען קומען צו די ווי־טישעס? אַ בראַנד אין זייערע געדערעם. מ׳דאַרף אונטערשמירן, וועט מען אפֿשר פּאָרן בעסער...

סטאַרע: דער אדון, איר ביישלעפֿער, וועט מסתמא באַפֿרייען. אַז

נישט וועט מען זיצן אונטער גראטעס...

רייזל: (עפנט די אויגן) א דאנק דאָקטאָר ס'איז בעסער, גוט וואָס די מאמע איז נישט מיטגעקומען, מיר קאָנען אהיימפאָרן.

קאָמיסאר: (אין ציווילקליידער) מאדאם, איר זענט ארעסטירט. איר וועט איינגעלאדן אין קאָמיסאריע!

רייזל: אה! (פאַרחלושט זיך ווידער, קומט באַלד צו זיך)

דר. סילווא: סעניאָר קאָמיסאר! די דאַמע איז מיין פרוי, איך דערלויב זי נישט צו באַלעסטיקן.

קאָמיסאר: און ווער זענט איר, סעניאָר?

דר. סילווא: (דערלאַנגט א וויזיט קארטע)

קאָמיסאר: (לייענט) "דאָקטאָר מאנועל סילווא נאַציאָנאלער דעפּוטאט צום קאָנגרעס". (סאלודירט) ענטשולדיגט. ס'קאָן זיין ס'איז א טעות, די איינאָרדער פון היינטיקער פאַרשטעלונג האָבן מיר אויפגעגעבן "פאר שטערן די עפנטלעכע רו". — מעגלעך, איר נויטיקט זיך אין מיין הילף, אין אויטאָמאָביל? לויט איך צוגרייטן ביים ארויסגאנג און אייך באגלייטן ביז אהיים.

דר. סילווא: א דאנק, נישט נויטיק.

רייזל: הער קאָמיסאר! איר האָט נישט קיין טעות, כ'בין געווים די, וואָס האָט געשטערט היינט די רו ביי די אלע הערן און דאמען... א טעות מוז אודאי האָבן דאָקטאָר סילווא. כ'בין נישט זיין פרוי. א פרעמדע. ער דערקענט מיך נישט, כ'בין א... נאָט זעט מיין ביכל. כ'בין אומלעגאל. ארעסטירט מיך סעניאָר קאָמיסאר.

דר. סילווא: (מיט שרעק) ראזיטא טייערע!

רייזל: סעניאָר קאָמיסאר! (צעלאכט זיך אין היסטעריקע) איך האָב געשטערט די רו, ווער דען... אז נישט איך? (לאכט לאכט און פאלט) אודאי איך!...

(פאָרהאנג)

גאלדענע פינגער...

פ ע ר ט ע ר   א ק ט

דער אייגענער זאַל וואָס אין צווייטן אקט. צומאָרגנס. אין הויז — אַן אומאָרדנונג. פּ ע ס ע ל ע פּאָרעט זיך ביי אידם א וואַליזע. ל י י ז ע ר העלפט איינפּאַקן.

פּ ע ס ע ל ע: ...אויסגעריגען האָט זי מיר געדאַרפט ווערן.

ל י י ז ע ר: נאָך קליינערהייט געווען אזא כפרה. מיט אלע שקצים... גוט מאַמע, וואָס מ׳איז באלד געוואויר געוואָרן, קום, לאָמיר ווייכן ס׳אָרט!

פּ ע ס ע ל ע: גאָרנישט שלעפּ מיט אירט, אזאַ שמד־שטיק...

ל י י ז ע ר: די חברה וועט אונדז ארויסהעלפן, מ׳וועט זיי זאָגן אז מיר קאָנען דאַ נישט זיין, בלויז אויף א דירה זאָל מען אונדז ארויסהעלפן, איך ווייס שוין וואָס צו טון, מען האָט מיר שוין געזאָגט, כ׳וועל ווערן א דאָס, וואָס גיט אויף אויסצוצאָלן...

פּ ע ס ע ל ע: מיט א גויע אונטער איין דאך וואוינען? טפו! א שטיין איז זי מיינע, נישט קיין טאָכטער!

ל י י ז ע ר: דו פארשטייסט נישט מאמע, ס׳איז אסך ערגער, איך קאָן שוין סיי ווי סיי נישט אהיים פאָרן, יעדער וועט פרעגן. וועל איך רויט ווערן .יעדער ווייסט סיי ווי.. כ׳וואָלט געשוואוירן אז די רביצין ווייסט אויך. וואָס האָט זי אזוי געלאכט מיט די גרויסע ציין גלייך מיר אין די אויגן אריין? מאמע כ׳וואָלט געשוואוירן אז זי האָט געוואוסט פון אלץ. אוי מאמע! (קראַצט זיך אין קאָפּ)

פּ ע ס ע ל ע: נו, לאָמיר גיין, זון, זעסט דאָך ווי גאָט פירט איז גוט, געקומען צו א טאָכטער און געטראָפן צו א שטיין. (ווישט זיך די אויגן)

ל י י ז ע ר: דו בלייב נאָך דאַ, ס׳איז היים, וואו וועסטו זיך מיטשלעפּן?

פעסעלע: שטום ווי די וואנט, אָן א לשון. ווי ארום וועסטו זיך דערפרעגן?

לייזער: האָסט זיך צו פארלאָזן אויף מיר, מאמע! (גייט ארויס. פעסעלע וויקלט איין אירע זאכן. עס קומט אריין קוואַקע טראגט א בריוו אין האנט)

קוואַקע: א גוטן מאָרגן. די טיר שטייט גאָר אָפן? מ'קאָן דאָך אלץ צעטראָגן פון שטוב. — א בריוו איז געלעגן אין קאָרעדאָר. ווי לאָזט מען עס עפּעס אָפן א טיר?

פעסעלע: דער זון איז ארויסגעגאנגען, מן הסתם פארגעסן צו פארמאכן.

קוואַקע: און די טאָכטער וואו איז?

פעסעלע: אפשר שלאָפט זי. כ'האָב איר נאָך היינט נישט געזען.

קוואַקע: ביי וואָס פּאָרעט איר זיך, אלטע מענטש?

פעסעלע: די זאכן פּאקט מען איין, מיין זון איז שוין געגאנגען א דירה זען.

קוואַקע: דאָ קוקט מען נישט אין פּסוק אריין. ס'איז אמעריקע, וועמען ארט עס, אז ער איז א גוי? ס'איז דען א מאָן? און אויסהאלטער, איז וואָס? ווען זי וויל זיך צוגיין דארף זי אפילו קיין גט נישט.

פעסעלע: מ'זאָגט באָטש א גוי, א שיינער, א יונגער, משוגע איז זי דאָך געוואָרן. אזא שווארצער, א ווארער קומענקערער. ווי ניגלט זי זיך נישט א שטיקל ברויט אויפצועסן פאר אים...

קוואַקע: ס'האָט איר עפּעס געפעלט? געריסן האָט מען זיך איבער איר, מיך פרעגט, איך קאָן זי שוין נישט פון היינט. דאָס מזל האָט איר געשיינט. (שטילער) איז שוין באלד אויף דער צייט... איר זענט דאָך א מאמע!

פעסעלע: טפו זאָל עס ווערן, א ממזר נאָך ארויסשלעפּן פון איר, א שווארצן נפש ווי ער, נישט געדאכט זאָל עס ווערן?

ד ר. סילווא: (אנגעטון אין א שלאפראָק, בלייך און פארמאטערט, קומט אריין פון דער זייטן־טיר)

קוואַקע: (בויגט זיך טיף, קאָמיש) גוט מאָרגן סעניאָר דאָקטאָר! כ'בין געקומען געוואויער ווערן וואָס זי טוט, ראָזא. א שיינע חתונה געווען. ווער האָט זיך אויף דעם גערעכט?

ד ר. סילווא: א דאנק, זיך עטוואָס בארויקט. האָט מען אייער פריינט

דעם סעניאָר ארמיסט, מיט אנדערן באפרייט?

קוואַקע: יאָ, סעניאָר דאָקטאָר, אסך דאנק אייך, זיי שלאָפן און רוען זיך אויס. א וואזשנע נאכט געווען. נו, סעניאָר דאָקטאָר! יעצט זעט איר שוין איין די גערעכטיקייט? פאר איר גוטס, פאר איר גוטס, פאר אזוי פיל גוטס... נו, פילט זי זיך בעסער?

רייזל: (אין א זיידענעם כינעזישן כאלאט, נישט צוגעקעמט, בלאס, קומט אריין)

קוואַקע: א גוט מאָרגן דיר מיידל, ווי דו זעסט אויס!

דר. סילווא: ראָזינא! צו וואָס ביזטו אריינגעקומען? מוזט ליגן, באַרויקן, ראָזינא!

רייזל: כ'בין רואיק דאָקטאָר! — דו פאקסט זיך טאקע צו גיין מאמע? גוט, דו מעגסט גיין (דערזעט דעם בריוו) פאר מיר דער בריוו? יא זע איך. (נעמט דעם בריוו אין דער האנט ווערט נאָך בלייכער אויפגערעגט, באמיט זיך צו זיין גלייכגילטיק)

פעסעלע: אודאי וועל איז גיין, וואָס דען דאָ זיין? א שווארץ פאר־זעעניש נאָך האָדעווען? כ'זאָל נישט זינדיקן מיט די רייד...
(מען קלינגט)

דר. סילווא: (גייט עפענען. קומט באלד צוריק מיט א בריוו) פאר דיר ראָזינא, פאר דיר. (גיט דעם בריוו. גייט ארויס. רייזל באטראַכט דעם בריוו).

קוואַקע: זעסט שוין רייזל, ווער ס'איז שיין איך בין קלוג. גלאט אזוי האָט מען מיך אויסגעקליבן פאר פרעזידענטן? חכמה זאָל מען זיך צו מיר קומען לערנען. איך קאָן זיי גוט די קינגעלעך. טריפה בלוט רינט אין זייערע אָדערן ... אוי רייזל! ווען דו גיסט דאָס געלט וואָס האָסט זיי געגעבן, פאר אונדזער סאָסיעדאד, א ספר־תורה וואָלסטו געהאט אן אייגענע... אזוי זאָל איך נחת האָבן.

פעסעלע. כ'בין צו א טאָכטער געקומען און צו א שטיין געטראָפן (גייט ארויס)

קוואַקע: א צער דאָס צוזוקוקן, אן אלט מענטש האָט שכל ווי א קינד. זאָל מיר געזאָגט ווערן א גוטע בשורה, ווי מיין הארץ האָט מיר געזאָגט, אז ס'וועט עפּעס זיין... מיינסט מ'איז נישט באלד געוואויר געוואָרן? ביינאכט זיינען געווען א פּאָר פון דיינע געווע־זענע "שטאב־געסט" האָזן... האָבן זיך נאָכגעפרעגט אויף דיר, נאָר אויף דיר האָבן זיי געווארט... דערציייל איך זיי וואָס ס'איז

פאַרגעקומען, איז מען מיט מעסערס געלאָפן אין טעאַטער אַריין. ווען ס'איז נישט שפעט, בלוט וואָלט זיך געגאָסן... מיינע שונאים און דיינע שונאים זאָלן אַזוי דאַרפן ס'לעבן ווי דו האָסט די גאַנ־צע חתונה געדאַרפט. זעסט דאָך: ס'איז נישטאָ קיין מזל. אַרויס־גיין פון דעם לעבן איז אודאי גוט, יעדע איינע פון אונדזעריקע וואָלט געוואָלט האָבן אַ וויטישן... אַן אויסהאַלטער אָבער ס'איז נישט קיין גרינגער ביסן. פאָלג מיך: שלאָג אַ כפרה מיט אַלצדינג, מיטן גאַנצן גוטן און קום צוריק פאַרדינען... ווי כ'בין אַ ייִדישע טאָכטער. שלאָגן וועט מען זיך איבער דיר. שפּיי אויף אַלעם! קאָנסט צוקערדיק עסן דיין שטיקל ברויט, און מ'וועט דיר נישט טון קיין טובות. (פּויזע) וואָס כ'בין נישט גערעכט? נחת זאָל איך אַזוי האָבן ווי כ'בין גערעכט.

ר י י ז ל : האָ? וואָס?

ק ו ו אָ ק ע : כ'בין אפשר נישט גערעכט?

ב ל אָ נ ד ע ר : (קומט אַן דורך דער פראָנט טיר)

ר י י ז ל : אויף דיר וואַרט איך, אויף דיר, ייִנגעל; בריוו! בריוו האָב איך געקריגן, ייִדיש געשריבן, פון פאַריינען. לייען. (שטופּט אים די בריוו צו די אויגן)

ב ל אָ נ ד ע ר : ווי פילט איר זיך, ראָזאַ?

ר י י ז ל : איך דערקען! ס'איז פון פאַריינען: מגן־דודס און צוויי הענט. לייען, לייען איבער.

ק ו ו אָ ק ע : דאָס האָסטו אַזוי גערעדט נעכטן? ס'גאַנצע געסל קלינגט דאָך. פאַר די פּרויענצימערס האָסטו זיך יאָ אָנגענומען. נו, און אונדזערע מענער? טאַטעס פון קינדער זיינען זיי דאָך, וואָס גייט מ'זיי אויף ס'ברויט?

ר י י ז ל : (בעט זיך) לייען, ייִנגל, לייען!

ב ל אָ נ ד ע ר : (לייענט) „צו דער געוועזענער... מיטגלידערן ראָזאַ! דערמיט ווערט איר אויסגעשלאָסן פון פרויען הילפס־פאַריין לויטן פּאַראַגראַף פון די סטאַטוטן פּונקט 11. פאַר נישט מאָראַלישקייט — מיט האָכאַכטונג: די פּרעזידענטן. (שפּאַנט אויפגערעגט) הי, הי, עקל, עקל, הי, עקל...

ר י י ז ל : איז גוט, גוט, גוט, גוט, איז גוט, איז גוט, איז גוט...

ק ו ו אָ ק ע : ווער ס'איז שיין — איך בין קלוג.

ר י י ז ל : איז גוט, איז גוט! — לייען ווייטער, דעם צווייטן בריוו.

ב ל אָ נ ד ע ר : (לייענט) „מיר האָבן די הערע אייך צו מעלדן אַז איר

זענט מער נישט קיין סאַסיע פון דער ערליכער חברה און פון די ייִדן אין אַלגעמיין. פון אונדז די קאָמיסיאָן".

ר י י ז ל: אזוי? איז גוט. גוט איז גוט. נו, ווארט נישט, לייען ווייטער!

ב ל אַ נ ד ע ר: נישטאָ מער צו לייענען.

ר י י ז ל: ס'איז נאָך דאָ. זעסט דאָך א פול טיש, א פולע שטוב. לייען, לייען אלע ברייוו. גוט אזוי, א מצוה אזוי, א מצוה אזוי, גוט, גוט.

ק ו ו אָ ק ע: רויזעלע, מאַמעלע!

ר י י ז ל: כ'ווייס, כ'ווייס, ס'איז מער קיין בריוו נישטאָ. מ'שרייבט, ס'וועלן קומען: שפּעטער, מאָרגן, אלע טאָג וועלן קומען. יאָ קוואַ־קעלע ביזט געדעכט. — מ'וועט זיך שלאָגן איבער מיר זאָגסטו? איאָ כ'בין נאָך שיין? נו קוואָקעלע! וואָס וועט זיין מיטן בייכל?...

ק ו ו אָ ק ע: מ'וועט עס שוין באַזאָרגן... וועסט עס פּטור ווערן, נאָך א שווארץ בענקאַרט פעלט דיר?

ר י י ז ל: ביזט גערעכט. גיי, גרייט מיר צו דאָס אייגענע צימער, זאָלסט אויסבריען ס'בעט. הערסט קוואָקעלע? איך בין שוין אָבגעוואוינט פון וואנצן... די געלע פאָרהענגלעך זאָלסטו אויפהענגען ביים פענסטער, מיינע זאכן האָט דאָך דער רוסישער חזיר צוגענומען, — די אָדעסערן, זאָלסטו זיי אָפּנעמען. און "לילי"? לילי זאָל מיר אויך זיין — ווי פריער. הערסט קוואָקע? ס'איז גאָרנישט פאָרגע־קומען. אלץ ווי פריער. א חלום בלויז, א וויסטער חלום. דער דאָק־טאָר, די מאַמע, דער ברודער, אלץ האָט געחלומט. גאָרנישט איז פאָרגעקומען... ביזט גערעכט, קוואָקע, און זיי זיינען אויך גערעכט. די וויטישע, די מאַמע, אלע, אלע.

ב ל אַ נ ד ע ר: ראָזאַ!

ר י י ז ל: דו ביזט אויך גערעכט. נאָר איך איינע בין נישט גערעכט, איך איינע...

ק ו ו אָ ק ע: וועל איך א לויף טון זאָגן וואָס צוצוגרייטן, אז ס'האָט זיך אזוי געמאכט. (וויגט זיך איילנדיק ארויס)

ב ל אַ נ ד ע ר: ראָזאַ!

ר י י ז ל: נו, כ'זאָג דאָך דיר: דו ביזט גערעכט, וואָס נאָך?

ב ל אַ נ ד ע ר: איך וועל נישט לאָזן!

ר י י ז ל: יאָלד! ווער הערט דיך? מיין מאַן האָט מיך ליב ווייל כ'בין א ווייסע, ווייל כ'האָב א ווייסע הויט.

ב ל אַ נ ד ע ר: איך — ווייל דו האָסט א ווייסע נשמה.

מיר שרייבן בריוו, און דערנאך צערייסן...

רייזל: ביזט א שטערן־זעער? — איך זע גארנישט. אסך בעסער איז געווען דארט אין געסל. ס'איז טרויעריק געווען האט מען זיך אנ־געשיכורט. איז וואס? האט מען נאר געפילט ווי ס'ווערן שווער די קניען... דא טרינק איך נישט, אבער שווער ווערט דער קאפ. אזוי שווער נישט צום איבערטראגן, מוז איך צוריקגיין. לאמיך דאכטן אז ס'איז גארנישט פארגעקומען, ס'איז גארנישט געווען מיט מיר. ס'דארטיקע לעבן איז אויך א לעבן. וועסט דאך קומען צו מיר, קיין בריוו האב איך שוין נישט פאר וועמען צו שרייבן. דאס וועט פעלן... (ווישט זיך די אויגן) מילא, וועסטו גלאט אזוי מיר שרייבן בריוו, און דערנאך צערייסן...

בלאנדער: פון דאנען זיינען די וועגן ברייטע און פרייע. כ'האב אביסל געלט לאמיר קיין אמעריקע פארן. איך וועל זיין אייער ברו־דער, און אז איר וועט וועלן...

רייזל: נישט יעצט, צוליב טון דער מאמען, זיין צווישן יידן.

בלאנדער: ראזא! און אז איך וועל נישט לאזן? כ'קאן אויך שטארק זיין. (ווייכער און צארטער) ראזא! און אז איך האב אייך אזוי ליב? אייער קול, אינגאנצן אייך, אייער נשמה אייך ראזא! איך פארשטיי און פיל און זע אזוי פיל צער אין יעדן קנייטש פון אייער פנים ליגן. מיט מיר קומט. מיך וועט איר נישט דארפן נארן. איך באשטיי אויף אייך אויך. לאמיך זיין אייער מאן, אייער ברודער, ראזא!

רייזל: א ברודער יא, א מאן נישט. (ווייזט אויף איר ברוסט) ס'איז גארנישטא. ס'איז ליידיק. נישטא קיין הארץ. וועסט באדויערן.

בלאנדער: ארעם בין איך, אבער גליקלעך וועט איר זיין ביי מיר!

רייזל: א ברודער יא, א מאן נישט (גלעט אים איבערן קאפ) א ברו־דער, וואס איז? וועסטו קומען בריוו שרייבן, וועסטו... וועסטו מיר יידישע בריוו שרייבן (גלעט זיינע האר)

בלאנדער: (קניענדיק) ווען דו וואלסט מיך אזוי פארשטאנען ווי איך... דיך... (וויינט)

ד ר. ס י ל ו ו א: (אנגעטון ווי צום גיין) אלזא, (דערזעט זיי אין א צארט ארומגענומענער פאזע. אירע פינגער אויף זיין קאפ, זיינע ליפן אויף איר קלייד) אך, ענטשולדיקט. איר ווייסט? יא, דאנא ראזיטא, כ'האב געוואלט זאגן... הם! ענטשולדיקט מיר. איך וועל פרובן צוריקקומען וואס פריער.

רייזל: דאָקטאָר! (גיט א שטופּ אָפּ פון זיך דעם בלאָנדן)
דר. סילווא: יאָ? האָ?
רייזל: ער איז א ברודער מיינער. און איר וואָס ווילט זיין?
דר. סילווא: איך? נו יאָ... ער איז דיין ברודער — איך — דיין מאַן! היינט ווערן מיר. זיי מוחל... אויף זעקס אזייגער וואַרט דער ציוויל ריכטער...
רייזל: מיין טאַטע וועסטו זיין! מיין פּאַטער, — מיין מאַן נישט. איך קאָן נישט זיין דיין ווייב, זיינס אויך נישט — אלעמענס — יאָ. כ'בין אלעמענס ווייב! יעדן א שטיקל, יעדן א ברעקל. צו איין מאַן דאַרף מען האָבן א גאַנץ האַרץ, א גאַנץ און א גרויס, א וואַרעמס און א היים. און איך האָב א צעקרישלט. אלעמענס ווייב קאָן איך זיין, דאָקטאָר, דאָ וועל איך נישט זיין.
דר. סילווא: וואו דען ווילסטו גיין?
רייזל: אהין, אהין וואו ס'איז קיין חשבון אין די טעג נישטאָ, וואו מען לאַכט אָפּן און מ'וויינט באהאַלטן.
דר. סילווא: מוטער פון גאָט! ביזט קראַנק און אויפגערעגט. נאָך נעכטן ביינאַכט האָב איך עס פאַרשטאַנען, בשעת דיין דערקלערונג פארן קאָמיסאַר. כ'וועל שוין יעצט נישט גיין ביז כ'וועל רופן א דאָקטאָר, ראָזיטאַ, א דאָקטאָר.
רייזל: כ'בין נישט קראַנק.
דר. סילווא: ערשט נעכטן געווען אזוי גליקלעך דו און איך. דיין בשורה האָט מיך פאראַנטוואָרטלעך געמאַכט פאר דיין יעדן טריט. נו, און היינט דאַרפן מיר דורכן ריכטער באַשטעטיקט ווערן אלס מאַן און ווייב.
בלאָנדער: פונם נעכטן ביז היינט ליגט א נאַכט אין דערמיטן. (גייט ארויס)
רייזל: צוריק וועל איך גיין, צוריק. ס'איז גאָרנישטאָ אין מיר אלץ מוז זיין א ליגן.
דר. סילווא: איך וועל דיך נישט לאָזן. ניין, נישט לאָזן, ראָזיטאַ!
רייזל: קאָן זיין מאָרגן וואָלט שוין פארפאַלן געווען. דעם ריכטערס התימה וואָלט דיר מאַכט געגעבן מיינע טריט צו צוימען.
דר. סילווא: אויב דער ריכטער האָט מיר נאָך זיין מאַכט נישט געגעבן, האָט מיר אָבער דער העכסטער הערשער — די נאַטור, געגעבן די רעכט איבער דיר צו וואַכן, דיך צו שיצן, ווייל אין דיר

נע געדערעם צאפּלט מיין חלק לעבן פון ווייטערן דור...

ר י י ז ל: אַן אונדזעריקע קאָן מען נישט גלויבן. נו, פאַרשטייסטו?..

ד ר. ס י ל וו א: ניין, איך פאַרשטיי גאָרנישט.

ר י י ז ל: נו, ס'קאָן דאָך זיין, דו... דו דאַרפסט נישט זיין אַזוי זיכער, אַז איך טראָג פון דיר בלויז...

ד ר. ס י ל וו א: האָ? געגאַרט? אונטער מיינע פּלייצעס? אין מיין שטוב? אָ, מאַריאַ הייליקע! אַ פאַרפלאָנטערטער חלום וויקלט זיך אַרום מיינע נערוון, ניין ראָזיטאַ! בין איך קעגן דיר שלעכט באַגאַנגען, וואָס דיין שטראָף איז אַזוי צאָרנדיק קעגן מיר?

ר י י ז ל: נישט קיין ליבע, נישט קיין האַרץ, בלויז דאַנקבאַרקייט, און דאָס איז זייער ווייניק פאַר דיר, זייער ווייניק.

ד ר. ס י ל וו א: ניין ראָזיטאַ! דו נאַרסט מיך, יעצט נאַרסטו מיך. פאַרפאַלן, כ'האָב מער קיין שליטה נישט איבער דיר. גיי, אַז איך האָב נישט קיין מאַכט. ווייס, אַז מיינע אויגן וועלן תמיד הענגען צוקאָפּנס דיין בעט, וועלן תמיד זען דיין פּיין, וועלן טרערן פאַלן אויף דיין ברוסט וועלן עס מיינע טרערן זיין.

ר י י ז ל: דאָקטאָר! דו ביסט עס טאַקע דער טאַטע פון דעם וואָס ס'ליגט אונטער מיין האַרץ. דו אַליין. איך שווער! (הענגט זיך אָן אין זיין האַלדז)

ד ר. ס י ל וו א: (דערמינטערט) כ'האָב עס געוואוסט, איך גלויב דיר ראָזינאַ מיינע, ווייב מיינס! (קושט איר אין די הענט) גאָרנישט זאָלסטו מיר ריידן מער. איך ווייס גאָרנישט און פיל גאָרנישט. כ'לויף גלייך צום ריכטער, נאָכדעם וועל איך מיט דיר צופאָרן און אונטערשרייבן די חתימה־שיין. די מאַמע מיטן ברודער וועלן זיין, הערסט? וועלן מוזן זיין. ביז שפּעטער, ביז שפּעטער! ראָזיטאַ! (קושט איר קאָפּ) ביז שפּעטער! (גייט אַרויס. רייזל קוקט אַריין אין די בריוו. קוקט פאַרשטוינט. צעקנייטשט זיי, רייבט אָן אַ שוועבעלע צינדט זיי אונטער האַלטנדיק מיט די פינגער דעם שפּיץ פונם בריוו, מיט דער אַנדערער דאָס שוועבעלע. דאַן קומט ח ל ף און ס ט א ר ע)

ח ל ף: גוט מאָרגן!

ס ט א ר ע: ס'איז אמת?

ח ל ף: גייסט צוריק אויף ס'פאַרדינסט?

ר י י ז ל: (שווייגט. קוקט זיך אפילו נישט אום)

ח ל ף: אזוי האָט די קוואָקע געזאָגט. א שיינע חתונה האָט מען נעכטן אָפּגעשפּילט, הא רייזל?

ס ט א ר ע: ווען נישט דיין דאָקטאָר, אָ, זיצט מען אין דער קוטשע ווי דער סופלאָר אין קאסטן... גייסטו טאָקע צוריק:

ר י י ז ל: (ווייזט די אויסגעברענטע בריוו) איר זעט דאָס אש? הא? ס'זיינען מיינע אויסגעברענטע חלומות, דער איבערגוס פון מיינע האָפנונגען.

ס ט א ר ע: סאַפּפּאָ! סאפּפּאָ! — שפּילט זי דאָך.

ר י י ז ל: איר ווייסט אז מען האָט מיך אויסגעשלאָסן פון די וויטישע פּאריינען? (צעלאכט זיך באלד) אזוי ווי מען וואַרפט ארויס א הונט פון א סעודה כא־כא כא־כא, ערשט נעכטן האָב איך זיי גע־געבן טויזנט טאָלער. מ'קען מיר נאָך דאָס געלט אויך צוריקשיקן. כא־כא כא־כא (לאכט ביז געוויין)

ח ל ף: האָסטו א זאָרג. הלוואי וואָלסטו אויף אונדזער "סאָסיעדאד" גע־געבן אזוי פיל געלט וואָלסט געזען אונדזער "הייליק אָרט", א צירונג! איך זאָג דיר א צירונג איז עס: א בראָנזענער טויער, א צימענטן פּאַרקאַן מיט טראָטואַרן, בלומען און גראָז. א צירונג זאָג איך דיר. הלוואי זאָל מען עס נישט דאַרפן באַנוצן; איבער הונ־דערט מיט צוואַנציק יאָר איז דאָס דאָך א נחת...

ר י י ז ל: וויטישע וועט מען דאָרט אויך באַגראָבן, כ'מיין די וואָס זיי־נען שוין נישט אינם לעבן?

ח ל ף: פאַר וואָס נישט? א בלאַטע, אָדער א חברה־מאַן מעג זיך הונ־דערט מאָל איבערגיסן, ווערן א פיינער מענטש, איז ער אַלץ אָן אונדזעריקער. קנאַפּ זיינען זיי אונדזערע סאָסיעס?

פ ר א נ צ ו י ז י ן: (קומט אָן צולויפן אָנגעטון אין ווייסן זייד. טראָגט דאָס הינטעלע) באָן זשור, ראָזאַ! די מאַדאַם זאָגט אז דו קומסט צוריק, איז עס אמת? כ'בין ארומגעלאָפן אין אלע בלומען געשעפ־טן, געוואָלט דיר קויפן בלומען, קריגט מען נישט אזעלכע וואָס איך וויל. נא דיר "לילין". אך ווי בלייך (קוקט אויפן בויך) אמת?

ר י י ז ל: נו יאָ. אָ לילינקע, טאַכטער מיינס (קושט ס'הינטל) ווי קרע־ציק אודאי נישט געבאָרן, אודאי נישט געקעמט (קושט ס'הינטל). נו, מיר וועלן שוין צוריק זיין. צוריק לילישי!

פ ר א נ צ ו י ז י ן: צו מיין דאָקטאָר וועסטו גיין, איינס און צוויי און ס'איז פאַרטיק. גאָלדענע הענט האָט ער. דינע פינגער אזעלכע וויי־

סע און לאַנגע. (קושט איר) לעבן דיין צימער וועל איך נעמען מיינס. ווייסט, די זשאַפּע איז שוין נישטאָ, די בלינדע זשאַפּאַנעזערן.

ריזל: וואו איז זי?

פראַנצויזן: כאַ כאַ כאַ, שוין לאַנג אוועק פון אונדז. נו, האָט זיך אַרומגעשלעפּט ביז מען האָט איר געפונען אין ים. אפשר האָט מען זי אַריינגעוואָרפן און אפשר האָט זי זיך אַליין דערטרונקען... (מאַפּט איר ווידער דאָס בויך) האָסט זיך געלאָזט אַריינגנאַרן? נאָר האָט מען זי געפּאַלמעסט, סטודענטן האָבן געריסן שטיקער פון איר, כ'בין זי געגאַנגען דערקענען... אַ ראַזינאַ? אויפן מאַרמאָרנעם טיש איז געלעגן אַ פּעקל צעקאַליעטשעטע פלייש... בררר! מ'שאַדט נישט, אַ דימענטענער דאָקטאָר איינס און צוויי און ס'איז פאַרטיק. ווי בלייך דו זעסט אויס און געקנייטשט.

לייזער: (אָנגעטון אין אַ ווייסער פּיזשאַמע, אָנגעהאַנגען מיט פּאַ־סעקלעך, בייטעלעך, און אין דער האַנט האַלט ער אַ פּעקל מיט קאָרטלעך סחורה. שטאַרק פאַרשוויצט)

סטאַרע: האַצמאַך איז דאָ!

לייזער: נישטאָ די מאַמע?

ריזל: ביי זיך אין צימער.

פראַנצויזן: דיין ברודער איז דאָס, אַ "רוסאָ?"

חלף: ס'זעט אַ פּרנסה?

סטאַרע: מ'האָט אים שוין אויסגעלערנט די ראָלע — צו קלאַפּן.

פּעסעלע: (קומט אַריין) ביזט שוין דאָ לייזער? וואָס איז דאָס אַזוי אָנגעהאַנגען?

סטאַרע: דאָס זיינען די היגע ערלעכע געשעפטען, מומעשי, די יידי־שע פּרנסות. (זינגט) "הייסע באַבקעלעך יידעלעך היים"!

פראַנצויזן: דיין מאַמע ראָזאַ? אַ שיינע אַלטיטשקע. מוז איך לויפן זאָגן דעם דאָקטאָר ער זאָל אין דער היים זיין (גייט אַרויס).

לייזער: נו, מאַמע! ביזטו צוגעגרייט? אַ דירה האָב איך שוין, אַ קליין הדרל ביי אַ ייד. כ'וועל פאַרדינען וועט מען זיך איבערציען. דער טאָג שטייט נישט מאַמע.

פּעסעלע: ווי איז מיין עלטער! — מ'האָט דיר געגעבן אויף אַ דירה?

לייזער: דאָס אָרט דאַרף מען דאָ אויסמיידן מאַמע, לאָמיר שוין גיין. דו ווייסט גאָרנישט וואָס ס'טוט זיך; דער פּרעזעס פון דער חברה האָט מיר גאָרנישט געוואָלט העלפן, ווייל איך בין איר ברודער.

הערסט מאמע, ווייל כ׳בין איר ברודער האָט מען גאָרנישט גע־וואָלט העלפן.

פּעסעלע: זי וואָלט כאָטש געווען א יידיש קינד...

רייזל: כ׳טו דיר צוליב מאמע, איך גיי אויך אוועק פון דאנען, פון גוי. כ׳וועל שוין ווערן א פרומע אזוי ווי אלע, אין שול אריין וועל איך גיין, לעכט וועל צינדן כשר עסן און ראש חדש בענטשן, אזוי ווי אלע, וועל איך זיין א פרומע אזוי ווי אלע.

לייזער: קום מאמע, ס׳איז נאָך ערגער (שטופּט זיך די פינגער אין מויל) א, דו פארשטייסט גאָרנישט מאמע, ס׳איז נאָך ערגער. קום שוין.

פּעסעלע: (וויינט) געקומען צו א קינד און א שטיין געטראָפן, ווי איז מיין עלטער.

דר. סילווא: (קומט און טרעפט זיי ארויסגיין) איר גייט טאקע? (צו רייזלען) זאָלן זיי וואַרטן. היינט איז א יום טוב, א גרויסער יום טוב מיר גייען צום ריכטער ארויסנעמען חתונה־פּאַפּירן.

רייזל: ס׳וועט גאָרנישט זיין. זאָלן זיי גיין. גאָרנישט וועט זיין!

דר. סילווא: אבער ראזינא! ס׳איז אלץ צוגעגרייט.

רייזל: יאָ ס׳איז אלץ צוגעגרייט: דער זעלבער צימער, דאָס בעט און די געלע פאָרהאנגען.

חלף: אויב אזוי, האָט מיר אויך א גוטן! (שלעפּט ארויס סטארען. שארן זיך ארויס)

רייזל: דאָקטאָר! פריינט מיינער! וועסט מיר מוחל זיין. ס׳איז מיר ענג, ס׳איז מיר ענג דאָ און דאָרט. עס שטיקט, אומעטום שטיקט מיך, לאָמיך ערגעץ גיין. נעגל, שארפע נעגל בייסן זיך אין מיין פלייש אין האלדז אונטער די אויגן, לאָמיך גיין כ׳ווייס אליין נישט וואו. אפשר וועל איך מאָרגן צוריקקומען קלאפּן ביי דיין טיר; גור־טער פריינט כ׳וועל דיר זיין א דינסט. א ביישלעפערן, — א ווייב נישט. דו טאָרסט נישט זיין מיין מאַן, ס׳וועט דיר שלעכט זיין, איך טאָר נישט זיין דיין ווייב איך טאָר נישט זיין מיין מאמעס טאָכטער, מיין ברודערס שוועסטער, איך טאָר נישט זיין מיינע אליין, אירע מעג איך זיין — די קוואָקעס! דעם מאטראָז׳ס אלע־מענס מעג איך זיין נאָר נישט קיינעמס!

דר. סילווא: ראזינא מיינע, ביזט אויפגערעגט, כ׳האָב עס געזען: נעכטן ביינאכט, ווייל איך א דאָקטאָר רופן. כ׳בין אזוי צוגעוואוינט

מיט דיר.

ר י י ז ל: וועסטו קומען אהין ווי א מאָל, וועט דאָך בעסער זיין, פאר דיר וועט בעסער זיין.

ד ר. ס י ל ו ו א: ניין, כ'וועל דיך נישט לאָזן, דו טאָרסט נישט גיין הפקרן דיין לייב ווען דו טראָגסט מיין קינד אין דיינע געדערעם. איך וועל נישט לאָזן.

ר י י ז ל: ניין, איך וועל נישט גיין דאָרטן אין געסל אריין.

ד ר. ס י ל ו ו א: גאָט מיינער! ביזט ענדלעך צוו שכל געקומען, שיינע ראַזינא מיינע! מאַמע מיינע! (כאפט זי קושן און האלדזן) דער־נאָך וועסטו דאָך א קינדערלע האָבן, וועט דאָך יעדעס ווינקעלע דאָ זיך אנפילן מיט פרייד, די מאמע וועט צוריק קומען, ס'וועט דאָך זיין אַן אייניקל א קליינס, א שפרינגעדיקס: וועט עס זיין געראָטן אין דיר צו אין מיר? וועט עס זיין א וויים צו א...? (פארקלערט זיך ווערט טרויעריק) אין ביידע וועט עס אריין געראָטן אין דיר און אין מיר. וועט עס זיין "קאפע מיט מילך" און אפשר גאָר... אָבער די מאמע וועט דאָך צוריקקומען!

ר י י ז ל: דאָ וועל איך נישט זיין דאָקטאָר, דאָ וועט מיין מאמע נישט צוריקקומען.

ד ר. ס י ל ו ו א: וואָס?

ר י י ז ל: דאָ נישט, אָבער דאָרטן צו דער קוואָקע וועל איז אויך נישט גיין. איך שווער דיר כ'וועל אליין וואוינען פאר זיך אויף א דירה. ס'וועט קיינער נישט טאָרן קומען דעם קאָפּ וועל איך שפאלטן אז מ'וועט קומען צו מיר.

ד ר. ס י ל ו ו א: ראזינא!

(די פראנצוויזן קומט אריין ווינקט צו רייזלען)

ר י י ז ל: שוין גיי איך שוין (צו דער פראנצויזן) וואווינט ער וויים?

פ ר א נ צ ו י ז ן: נישט ווייט, איך האָב געזאָגט, ער וואַרט.

ר י י ז ל: איז ער א געשיקטער?

פ ר א נ צ ו י ז ן: גאָלדענע הענט האָט ער, איינס און צוויי און ס'איז פארטיק

ר י י ז ל: נו, אדיאָס פריינט! זאָלסט נישט בענקען, אדיאָס, אדיאָס, אדיאָס! (כאפט אויף זיך א מאנטל נעמט אָן די פראנצויזן ביים האנט. שלעפט זי ארוים. ס'קומט אריין דער בלאָנדער איגנאנצן עפעס ווי פארלוירן, נאָך אים שארן זיך נאָך די צוויי דעלעגאַטן)

צווייטער דעלעגאט: במקום שבעלי תשובה עומדים... א קלייניקייט?

ערשטער דעלעגאט: מיר ווילן זיך אפריייניקן, אפשטויבן זיך. קהל וויל זיך דערוויסערן פון יענע — קומט עפעס דערפאר?

צווייטער דעלעגאט: במקום שבעלי תשובה.. א קלייניקייט.

ערשטער דעלעגאט: זי איז עפעס אנדערש. מ'קאן געפינען א התר, אויסגעקויפט די זינד, זיך איבערגעגאסן, מ'האט זי בחנם מבזה געווען, אודאי איז נישט גלייך. וועט מען זי איבערבעטן — וועט זי מוחל זיין.

בלאנדער: דאקטאר!

דר. סילווא: ראזא? נישטא מער! אין טייוולס רשות.

בלאנדער: צוריק?!

דר. סילווא: ס'איז דא א נישט געזעענער עמיץ, וואס וויקלט די טריט, וואס האלט די נשמה ביי זיך אין האנט און שפילט מיט איר אין באלעם. קאן זיך א באלעם האלטן איבער די וואלקנס לאנג? וואס איז א נשמה? דורכזיכטיק גלאז. פאלט עס, צעברעכט עס זיך אינגאנצן.

צווייטער דעלעגאט: ס'איז א טעות געווען נעכטן, א בפירושער טעות.

דר. סילווא: יא, סעניארעס, א טעות. ס'האט א שטיק ווייסקייט ארומגעקאלערט דא אין שטוב, א שטיק ליכט אין מיינע אויגן, מיין ראזא, — און וואס איז געבליבן? (רייבט מיט די פינגער דעם אש פון די אויסגעברענטע בריוו, וואס איז פארבליבן אויפן טיש) אביסל שווארץ אש.

צווייטער דעלעגאט: מיר וועלן זי איבערבעטן, א בפירושער טעות איז געווען, מיר זיינען דאך גאר מענטשן.

דר. סילווא: נו גייט, סעניארעס מיינע. א גלעזערנע נשמה האט זי, קריסטאל גלאז, זי וועט שוין איצט גאר צעבראכן ווערן.

בלאנדער: וואו, וואו איז זי?

דר. סילווא: אומעטום. אויפן הפקר.

ערשטער דעלעגאט: אזוי גאר, אזוי גאר? האט מען דאך נישט וואס צו טאן.

צווייטער דעלעגאט: הער דאקטאר... היינט אין קאנגרעס...

ד ר. ס י ל ו ו א: יאָ. היינט איז דער קאָנגרעס־פאַרזאַמלונג. דעם געזעץ באַטראַכטן, הא דאַרף מען גיין?!

ע ר ש ט ע ר ד ע ל ע ג א ט: הער דעפּוטאַט...

ד ר. ס י ל ו ו א: אודאי דאַרף מען גיין, גיין! גיין! (גייט אַריין צו זיך אין צימער)

ע ר ש ט ע ר ד ע ל ע ג א ט: איז גאָרנישט וואָס צו טון, קומט עפּעס דער־פאַר? (ביידע דעלעגאַטן גייען אַרויס.)

ח ל ף: (קומט אָן קלערט א רגע, מאַכט זיך שמייכלען) איר ווייסט אפשר ווען ס׳קומט אויס ניין טאָג אין ראש חודש שבט?

ב ל אַ נ ד ע ר: (קוקט אים אָן מיט א צעמישטן בליק)

ח ל ף: יאָר־צייט האָב איך דאַמאָלס, יאָר־צייט נאָכן טאַטן. איר האָט א טאַטן?

ב ל אַ נ ד ע ר: (ווי צעמישט) אפשר יאָ.

ח ל ף: וואָס פאַר א לשון? — הערט מיך אויס יונגערבוים, איר ווילט נעמען מיין טאָכטער פאַר א כלה?

ב ל אַ נ ד ע ר: (קוקט אים אָן גלייך, אין די אויגן אַריין אָן באַוועגונג)

ח ל ף: איך גרייט אייך שוין צו זאָגן פון ווי לאַנג, דער דראַין — די ראָזע האָט אַלץ אָפּגעהאַלטן. זי האָט געמיינט אפשר אייך אויך פאַרדרייען א קאָפּ ווי דעם דאָקטאָר דאָ, — א דימענטענער גוי. וואָס איז זי אנטלאָפן? מ׳האָט איר אָנגעטרעטן אויפן כבוד, כ׳בעט אייך איבער: בליאַדישער כבוד...

ב ל אַ נ ד ע ר: (קוקט אים אָן. בלאַסע פאַרבן שפּילן זיך אויף זיין פּנים.)

ח ל ף: פאָלג מיך, לאַנדסמאַן און לאָז דיר אַרויס פון שווינדל, זי וואָלט דיך סיי ווי נישט גענומען, און אפילו יאָ? — מיך הער, כ׳קאָן זי בעסער ווי אַלע אירע ליבהאָבערס, א קראַנקע, מיט פאַרפוילטע לונגען, א שיינער פאַרגלייך צו מיין טאָכטער: ווי מען נעמט א געמאָלענע ליאַלקע, א געזונט שטיק — אייזן. און פאַר אָרענטלעכ־קייט? — בין איך א טאַטע!

(די קוואָקע און אָדעסערן קומען אָן.)

ק ו ו אָ ק ע: ס׳זעט?

ח ל ף: ...ווייסט איר נישט ווען ס׳קומט אויס ניין טאָג אין ראש חודש שבט, יונגערמאַן?

ק ו ו אָ ק ע: נאָר די פאַרהענגלעך האָט זי געוואָלט די זעלבע. מען זעט זי נישט.

אַ ד ע ס ע ר ן: אפשר איז זי שוין אהינגעגאַנגען?

(פעסעלע לויפט אריין ווי זוכנדיק און סאָפּעט. נאָך איר לייזער).

פ ע ס ע ל ע: ווי מיין עלטער, לאָמיך ריידן מיט איר. זי איז דאָך מיין קינד, אפשר וועט זי זיך איבערדרייען.

ל י י ז ע ר: וואָס הייסט, מאמע! ווילסט מיט איר אהיים פאָרן? אזא בושה!

פ ע ס ע ל ע: זי איז דאָך מיין קינד.

ל י י ז ע ר: מאמע, מיר האָבן דאָ גאָרנישט וואָס צו טון.

פ ע ס ע ל ע: אָבער ריידן לאָמיך מיט איר, זי איז דאָך אויך מיין קינד, זי איז נישט מיין קינד?

ל י י ז ע ר: מאמע, ס'איז נאָך ערגער, לאָמיר גיין, מאמע.

ד ר. ס י ל ו ו א: (קומט ארויס פון זיין צימער) שוין אוועק ראָזא — נישטאָ דאָ. ערגעץ אנדערש וואוינט זי. (צו קוואָקען) בחנם מאַדאם, וועט נישט גיין צו אייך (הויך) וועט נישט גיין צו אייך. מיט קיינעם וועט זי נישט גיין!

ר י י ז ל: (קומט אָן צולויפן, צעשויבט און צעשאָטן, לאָזט זיך צום דאָקטאָר נאָך איר די פראַנצויזן וואָס וויל איר פארהאַלטן)

ד ר. ס י ל ו ו א: ראָזינא! דאָ? מאדרע! (לאָזט זיך צו איר מיט געוויין און פרייד)

ר י י ז ל: (טוליעט זיך צו אים) מעסערס, מיט בלאַנקנדיקע מעסערס!...

פ ר א נ צ ו י ז ן: ראָזינא, טייערע, שווייג! (מיט געבעט צו קוואָקע) אַ מאדאם!

פ ע ס ע ל ע: טאָכטער, קום אהיים. מיר האָבן אויך א גאָט!

ר י י ז ל: די מעסערס, דאָקטאָר, מיט מעסערס האָט ער געוואָלט שניידן, מיך צעשניידן, פאַלמעסן, ווי די זשאַפּע. (צו דער פראַנצויזן) ווי די זשאפּע אויפן מארמאָר טיש; זיך לערנען אויף מיר? כ'האָב אזוי מורא.

פ ר א נ צ ו י ז ן: (שטיל צו קוואָקען) גאָלדענע פינגער האָט ער. ס'וואָלט לייכט אריבער איז זי אנטלאָפן.

ד ר. ס י ל ו ו א: (צעעפנט די אָרעמס) מ'איז דיך געקומען איבערבעטן, איבערבעטן. דיין מאמע איז דאָך אויך דאָ. בלייב שוין ראָזא מיינע!

ב ל אַ נ ד ע ר: (צעעפנט די אָרעמס) די וועגן זיינען פון דאנען ברייטע

און פרייע, וועל **איך זיין דיין**...

פּעסעלע: (צעעפנט די אָרעמס) קום אהיים, טאָכטער, מיר האָבן דען נישט קיין גאָט?

קוואָקע: (צעעפנט די ארעמס) שפּיי אויף אלעס, שלאָגן וועט מען זיך איבער דיר. מיך הער, מ'וויל דיך "טשאקען" מיט א צוקערלעכל. קום צוריק אז דו האָסט שוין צוגעזאָגט. די געלע פאָרהענגלעך זיי־נען שוין אויפגעהאנגען.

סטארע: (קומט צו לויפן) דאָ זיצט זי, מאדאם. ס'גאנצע "געסל" איז חרב. מיט שטעקנס שלאָגן זיי זיך די וויטישע. פאָליציי העלפט זיי מיט. קיין איין שטיבל איז נישט גאנץ. א פאָגראָם איז אויף אונדזערע. זיי גייען צום קאָנגרעס און צו די רעדאקציעס.

רייזל: (שטופּט די פויסטן אין מויל אריין, טוליעט זיך צו דער פראנ־צויזן) אזוי פיל הענט, אזוי פיל פינגער... גאָלדענע פינגער און פינגער שפּיזן... כ'האָב אזוי מורא פאר די בלאנקנדיקע מעסערס. עליא, שוועסטערל, שיץ מיך! (וויינט אין איר האַרץ אריין צעבראָכן און הילפלאָז)

פראנצויזן: אָ מאַריא הייליקע! איך בין נישט שולדיק, פערדאָן מיר מאַריא הייליקע, פערדאָן מיר! (פון אונטן פראַלן ארויף דייט־לעכע קולות פון די מאסן, וואָס פאָדערן דער דאָקטאָר זאָל ריידן).

דר. סילווא: האָ? דארף מען גיין, דארף מען ריידן?

(גייט צום באַלקאָן ברעכן זיך די קניען און פאלט)

רייזל: אזוי פיל גאָלדענע פינגער!... אזעלכע שפּיצנדיקע... אזעלכע שטעכנדיקע אלע ציען... רייסן פאסמעס אונטער די הויט, אלע שטרעקן זיך און שלעפּן, רופן ערגעץ... זיי שטעכן זיך אריין אין מיר. עליא, שיץ מיך כ'האָב אזוי מורא... (אירע ספּאזמען ווערן שנעלער ווי קיילעכדיקע דונערס וואָלטן ארויסגעקייקלט פון אַן אויפגעריסן האַרץ.)

פאָרהאנג

— סוף —

ריאָ דע זשאנעירא

1 9 2 5

בוענאס איירעס

1 9 2 6

פון ל. מלאך

ביכער וואס זיינען דערשינען אין פארלאג א. גיטלין - ווארשע:

„אין פוילן" (ראמאן אין פערזן).

„אמאל אמאל" (פאעמעס און באלאדעס).

„אפפאל" (דראמע אין צען בילדער).

לידלעך און מעשהלעך — פאר קינדער

ביכער וואס וועלן דערשיינען:

„בוענאס איירעס" (בילדער).

„בראזיל" (רייזע שריפטן).

„די מויד פון לודמיר" (דראמע אין 3 אקטן).

„ראסינא" (פאעמע).

„איבערגוס" (דראמע אין 4 אקטן) — דערשינען.

לינאָטיפּיע און דרוקעריי
נ. פּ. סאליטא
בוענאָס איירעס